

สิบปีอันไร้ซึ่งความจริง:

สมชาย นีละไพจิตร และการบังคับบุคคลให้สูญหายในประเทศไทย

คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล

คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล (International Commission of Jurists – ICJ) ประกอบด้วยผู้พิพากษาและทนายความที่มีชื่อเสียงจากทุกภูมิภาคทั่วโลกจำนวน ๒๐ คน ซึ่งทำงานส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนบนหลักนิติธรรม โดยใช้ความเชี่ยวชาญพิเศษด้านกฎหมายเพื่อพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบยุติธรรมทั้งระดับชาติและระดับสากล คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๙๕ และปฏิบัติงานในห้าทวีป ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อให้กฎหมายสิทธิมนุษยชนและกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศพัฒนาก้าวหน้าขึ้นและถูกนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพให้เกิดการเคารพและประกันสิทธิทางพลเมือง วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองและสังคมอย่างแท้จริง เพื่อให้ความคุ้มครองหลักการแบ่งแยกอำนาจ ตลอดจนเพื่อให้หลักประกันความเป็นอิสระของตุลาการและผู้ประกอบวิชาชีพด้านกฎหมาย

© ลิขสิทธิ์ของคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล

มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๗

แบบภาพหน้าปกโดย ศิริกาญจน์ เจริญศิริ

คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลอนุญาตให้คัดลอกข้อความจากเอกสารต่างๆขององค์กรไปจัดพิมพ์ซ้ำได้ โดยต้องมีการแสดง
นิติกรรมประกาศและสงวนลิขสิทธิ์ที่มีข้อความนั้นไปยังสำนักงานใหญ่ของคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลตามที่อยู่ด้านล่าง

P.O. Box 91

33 Rue des Bains

Geneva, Switzerland

E-mail: info@icj.org

www.icj.org

สืบป้อนไว้ซึ่งความจริง:

สมชาย นิละไพจิตร และการบังคับบุคคลให้สูญหายในประเทศไทย

รายงานฉบับนี้เขียนโดยนายคิงสลีย์ แอ็บบอท (Kingsley Abbott) ที่ปรึกษาด้านกฎหมายระหว่างประเทศ และ นางสาว ศิริกาญจน์ เจริญศิริ ที่ปรึกษากฎหมายประจำประเทศไทย ร่วมกับโครงการภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกของคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล รายงานนี้ได้รับการตรวจทานโดย นายเอียน ไฮเดอร์แมน (Ian Seiderman) ผู้อำนวยการฝ่ายกฎหมายและนโยบายของคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล และ นายแซม ซาริฟิ (Sam Zarifi) ผู้อำนวยการสำนักงานภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกของคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล

คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลขอขอบคุณ นางอังคณา นีละไพจิตร และครอบครัว สำหรับความกรุณา ความใจกว้าง และความกล้าหาญอย่างไม่มีสิ้นสุด

คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลจะเผยแพร่รายงานฉบับนี้ทางเว็บไซต์ www.icj.org พร้อมทั้งลิงค์เอกสารสำคัญบางฉบับซึ่งอ้างอิงในรายงาน

กฎหมายที่เกี่ยวข้องและข้อเท็จจริงต่างๆ ในรายงานฉบับนี้ เป็นข้อมูล ณ วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๗

บทนำ

วันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ เป็นวันครบรอบสิบปีการบังคับให้สูญหายนายสมชาย นิละไพจิตร ทนายความและนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนจากภาคใต้ของไทย แม้ว่าเวลาจะล่วงเลยไปถึงสิบปีแล้ว แต่นางอังคณา นิละไพจิตร ภรรยาและสมาชิกในครอบครัวนายสมชายยังคงไม่ทราบความจริงว่าในเย็นวันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ นั้น เกิดอะไรขึ้นกับนายสมชายบ้าง หลังจากที่มิประจักษ์พยานเห็นกลุ่มชายฉกรรจ์บังคับให้นายสมชายขึ้นรถบนถนนรามคำแหงซึ่งเป็นบริเวณพลุกพล่านแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร

แม้ว่ารัฐบาลไทยได้มีการจ่ายค่าชดเชยแก่ครอบครัวนิละไพจิตรโดยถือว่านายสมชาย นิละไพจิตรเป็นบุคคล “สาบสูญ” แต่ความล้มเหลวในการสร้างความกระจ่างเกี่ยวกับการบังคับให้นายสมชายให้สูญหายนั้นขัดแย้งกับคำประกาศเจตจำนงโดยนายกรัฐมนตรีนในหลายสมัย รวมทั้งอัยการสูงสุดและเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องที่ผ่านมามีแนวโน้มว่าจะแสวงหาความยุติธรรมหรือน้อยที่สุดโดยการทำความจริงให้ปรากฏ ยิ่งกว่านั้นยังเป็นการขัดต่อคำมั่นที่ให้ไว้กับคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ อนึ่ง รัฐบาลไทยได้เคยตอบแถลงการณ์ของคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลที่มีข้อกังวลว่ายังไม่มีการดำเนินคดีที่สมฤทธิ์ผล ทั้งคดีนายสมชาย นิละไพจิตร หรือการบังคับให้บุคคลสูญหายกรณีอื่นๆ ในประเทศไทย โดยรัฐบาลไทยได้แถลงไว้ว่า:

“รัฐบาลไทยให้ความสำคัญต่อคดีของนายสมชาย นิละไพจิตร ประธานชมรมนักกฎหมายมุสลิมเป็นอย่างมาก ปัจจุบันคดีนี้อยู่ภายใต้การสอบสวนของกรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงยุติธรรม นับจนถึงปัจจุบันคดีนี้มีความคืบหน้าที่สำคัญบางประการ คือ มีการฟ้องร้องดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่รัฐบางคน และคาดว่าจะการสืบสวนในขั้นต่อไปจะทำให้ข้อมูลได้รับการเปิดเผยมากขึ้น รัฐบาลไทยมีความมุ่งมั่นที่จะดำเนินการทุกวิถีทางเพื่อนำผู้กระทำผิดในคดีของนายสมชายมารับโทษ”¹

คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลได้ติดตามกรณีบังคับให้สูญหายของนายสมชาย นิละไพจิตรอย่างใกล้ชิดนับจากปี พ.ศ. ๒๕๕๗ เป็นต้นมา ในรายงานฉบับนี้ คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลรายงานความคืบหน้าเกี่ยวกับสถานะของคดี และมีข้อเสนอแนะหลายประการต่อรัฐบาลไทยในการปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศ อันรวมถึง

- (๑) การให้สัตยาบันอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการถูกบังคับให้สูญหาย (International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance) และ
- (๒) การเยียวยาอย่างมีประสิทธิภาพแก่นางอังคณา นิละไพจิตร และครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ข้อมูลทางคดีและการอธิบายข้อเท็จจริงต่างๆเกี่ยวกับการบังคับให้สูญหายนายสมชาย ตลอดจนรวมถึงความคืบหน้าและผลการสืบสวนของกรมสอบสวนคดีพิเศษ

การบังคับบุคคลให้สูญหายในประเทศไทย

กรณีบังคับให้นายสมชาย นิละไพจิตรสูญหายและความล้มเหลวของรัฐบาลไทยในการหาผู้กระทำผิด หรือแม้แต่การให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับชะตากรรมของนายสมชายเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงอุปสรรคปัญหาของกระบวนการยุติธรรมในคดีละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงต่างๆที่เกิดขึ้นในประเทศไทย

คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยรัฐบาลไทยในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการตรวจสอบกรณีความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้และจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อรัฐบาล ได้สรุปข้อวิจยสำคัญประการหนึ่ง คือ การไม่สามารถหาตัวผู้กระทำความผิดและรับผิดชอบในคดีนายสมชาย นิละไพจิตร ส่งผลต่อการที่ชุมชนมุสลิมขาดความเชื่อมั่นต่อเจ้าหน้าที่รัฐในจังหวัดชายแดนภาคใต้:

ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับนายสมชายจึงส่งผลโดยตรงต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนทำให้ผู้คนจำนวนมากไม่น้อยโดยเฉพาะที่เป็นคนกลุ่มน้อยของประเทศรู้สึกว่าการบังคับที่มีครัทธาในกระบวนการยุติธรรมของรัฐตลอดมายังไม่สามารถอยู่รอดปลอดภัยได้ คงไม่ต้องกล่าวว่าการครัทธาต่อกระบวนการยุติธรรมของประเทศสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนอย่างไร²

นิยามของการบังคับให้สูญหายในอนุสัญญาต่อต้านการบังคับบุคคลให้สูญหาย

มาตรา ๒ ของอนุสัญญาต่อต้านการบังคับบุคคลให้สูญหายนิยามการบังคับให้สูญหายไว้ว่า “การจับกุม กักขัง ลักพาตัว หรือการกระทำในรูปแบบใดๆ ก็ตาม ที่เป็นการลิดรอนเสรีภาพโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบุคคลหรือกลุ่มบุคคลซึ่งดำเนินการโดยได้รับการอนุญาต การสนับสนุน หรือการยอมรับโดยปริยายของรัฐ ตามมาด้วยการปฏิเสธที่จะยอมรับว่าได้มีการลิดรอนเสรีภาพหรือการปกปิดชะตากรรมหรือที่อยู่ของบุคคลที่หายสาบสูญ ซึ่งส่งผลให้บุคคลดังกล่าวตกอยู่ภายนอกการคุ้มครองของกฎหมาย”

การบังคับบุคคลให้สูญหายไม่เพียงแต่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงเท่านั้น แต่ยังเป็นอาชญากรรมภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศด้วย เนื่องจากข้อห้ามมิให้บังคับบุคคลให้สูญหายและผลทางกฎหมายที่ตามมาได้รับการบัญญัติและรับรองไว้ในเอกสารระหว่างประเทศต่างๆ ทั้งข้อมติสหประชาชาติ ปฏิญญาและตราสารกฎหมายหลายฉบับ รวมถึงอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการถูกบังคับให้สูญหายหรืออนุสัญญาต่อต้านการบังคับบุคคลให้สูญหาย (International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance or Convention Against Enforced Disappearance) ปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการถูกบังคับให้สูญหาย (UN Declaration on the Protection of All Persons from Enforced Disappearance) กติกาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR) และอนุสัญญาต่อต้านการทรมาน (Convention against Torture – CAT) ตลอดจนกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศต่างๆ

ตามพันธกรณีกฎหมายระหว่างประเทศในฐานะที่เป็นรัฐภาคีของทั้ง ICCPR และ CAT ประเทศไทยจะต้องดำเนินการสืบสวนสอบสวนฟ้องร้อง ลงโทษและเยียวยาชดเชยในกรณีความผิดทางอาชญาฐานบังคับบุคคลให้สูญหาย^๖ นอกจากนี้ การบังคับบุคคลให้สูญหายประกอบด้วยการละเมิดอย่างร้ายแรงต่อสิทธิมนุษยชนด้านอื่นๆ ภายใต้ ICCPR และ CAT ซึ่งรวมถึงสิทธิในชีวิต สิทธิที่จะไม่ถูกทรมานและประติบัติด้วยวิธีการอันโหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี สิทธิที่จะมีอิสรภาพและความมั่นคงปลอดภัย รวมทั้งสิทธิที่จะได้รับการรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมาย

รัฐบาลไทยได้ส่งสัญญาณให้เห็นการตระหนักถึงความร้ายแรงของอาชญากรรมเกี่ยวกับการบังคับบุคคลให้สูญหายและความมุ่งมั่นในการเอาชนะปัญหาดังกล่าว โดยลงนามในอนุสัญญาต่อต้านการบังคับบุคคลให้สูญหายเมื่อวันที่ ๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๔^๗ อนุสัญญาต่อต้านการบังคับบุคคลให้สูญหายยืนยันสิทธิเด็ดขาดของบุคคลที่จะไม่ถูกบังคับให้สูญหาย ตลอดจนกำหนดพันธกรณีไว้ว่ารัฐจะต้องกำหนดให้การกระทำเช่นนี้เป็นความผิดทางอาญาที่ต้องได้รับบทลงโทษอย่างเหมาะสม โดยพิจารณาถึง “ความร้ายแรงอย่างยิ่ง” ของอาชญากรรมบังคับบุคคลให้สูญหายด้วย อีกทั้งอนุสัญญาฯ ยังสนับสนุนและยึดมาตรฐานที่คล้ายหลักการตามปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการถูกบังคับให้สูญหาย ซึ่งได้รับการรับรองอย่างเอกฉันท์โดยที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติในปี พ.ศ. ๒๕๓๕^๘

อนุสัญญาฯ ได้เน้นย้ำประเด็นสำคัญเรื่องการบังคับบุคคลให้สูญหายไว้สองประการ คือ:

- (๑) การบังคับบุคคลให้สูญหายเป็นอาชญากรรมที่มีลักษณะต่อเนื่อง และ
- (๒) “เหยื่อ” จากการถูกบังคับให้สูญหายไม่เพียงแต่หมายถึงผู้ “สูญหาย” เท่านั้น แต่ยังรวมถึงบุคคลซึ่งทุกข์ทรมานจากความเสียหายอันเป็นผลโดยตรงจากการบังคับให้สูญหายเช่นกัน ตัวอย่างเช่น สมาชิกในครอบครัว

อนุสัญญาฯ กำหนดสิทธิที่จะรู้ความจริง “เกี่ยวกับพฤติการณ์ของการบังคับให้สูญหาย ความคืบหน้าและผลการสืบสวนสอบสวน รวมทั้งชะตากรรมของบุคคลผู้สูญหาย” นอกจากนี้ อนุสัญญาฯ ยังมีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาและชดเชยของเหยื่อไว้ด้วย

การลงนามของรัฐบาลไทยในอนุสัญญาต่อต้านการบังคับบุคคลให้สูญหายได้ผูกพันหน่วยงานรัฐที่จะให้หลักประกันว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐจะไม่กระทำการในลักษณะที่ขัดกับเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของสนธิสัญญานี้ อนึ่ง ก่อนมีการให้สัตยาบันอย่างเป็นทางการ การลงนามในสนธิสัญญาฉบับนี้เป็นการแสดงเจตจำนงของรัฐบาลว่าทุกหน่วยงานรัฐจะปฏิบัติตามบทบัญญัติในอนุสัญญาต่อต้านการบังคับบุคคลให้สูญหาย

ณ ปัจจุบัน สิ่งประเทศไทยยังคงต้องดำเนินการคือ การให้สัตยาบันสนธิสัญญาฉบับนี้ และบัญญัติกฎหมายให้การบังคับบุคคลให้สูญหายเป็นความผิดทางอาญาตามกฎหมายภายในประเทศ รวมถึงกำหนดบทลงโทษที่คำนึงถึงความร้ายแรงอย่างยิ่งของการบังคับบุคคลให้สูญหาย ตลอดจนปฏิบัติตามบทบัญญัติเฉพาะด้านต่างๆ ในอนุสัญญาฯ ทั้งนี้ แม้ว่ายังอยู่ในระหว่างรอการให้สัตยาบัน ประเทศไทยยังคงมีพันธกรณีทางกฎหมายภายใต้ ICCPR และ CAT ที่จะทำการสืบสวนสอบสวนอย่างมีประสิทธิภาพและนำตัวผู้กระทำความผิดกรณีบังคับนายสมชาย นิละไพจิตรให้สูญหายมารับโทษ รวมทั้งดำเนินการให้มีการเยียวยาและชดเชยอย่างมีประสิทธิภาพแก่ครอบครัวของนายสมชาย

ความเป็นมา

เป็นเวลากว่า ๒๐ ปีที่นายสมชาย นิละไพจิตรได้ต่อสู้เพื่อปกป้องสิทธิของประชาชน (ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยมุสลิม เชื้อสายมลายู) ในพื้นที่ “จังหวัดชายแดนภาคใต้” ของประเทศไทยซึ่งยังเกิดความไม่สงบอย่างต่อเนื่อง (จังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาสและสงขลา) บ่อยครั้งการทำงานของนายสมชายเป็นการปกป้องคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำการต่อต้านรัฐและหลายครั้งก็เป็นการโต้แย้งการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐด้วย ในช่วงที่ความตึงเครียดของสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนใต้ขยายตัวเพิ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๖ นายสมชาย นิละไพจิตรก็ยังมุ่งมั่นที่จะคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในพื้นที่ความไม่สงบให้มากขึ้นด้วย

ในวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๗ หลังเกิดเหตุการณ์ปล้นอาวุธของกองทัพจากค่ายทหารแห่งหนึ่ง และเหตุการณ์ลอบวางเพลิง ๑๘ แห่งในจังหวัดชายแดนใต้ รัฐบาลขณะนั้นภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรก็ได้ประกาศกฎอัยการศึกในจังหวัดที่ได้รับผลกระทบ

จากการที่รัฐบาลประกาศใช้กฎอัยการศึกดังกล่าว นายสมชาย นิละไพจิตรจึงเริ่มรวบรวมรายชื่อประชาชนจำนวน ๕๐,๐๐๐ ชื่อ เพื่อยื่นคำร้องต่อประธานรัฐสภาให้มีการยกเลิกกฎอัยการศึก (เป็นจำนวนรายชื่อที่กำหนดโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในการยื่นคำร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมาย)

ในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๗ เมื่อได้รับแจ้งว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ห้าคน นายสมชาย นิละไพจิตรและเพื่อนร่วมงานคนอื่น ๆ จากชมรมนักกฎหมายมุสลิม^๖ จึงได้เข้าเยี่ยมผู้ต้องหาทั้งห้าซึ่งแจ้งว่าถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจบังคับให้รับสารภาพว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับความมั่นคง สมคบกันก่อการกบฏ จัดหาคนเข้าร่วมและรวบรวมอาวุธเพื่อก่อการกบฏ กระทำการเป็นอั้งยี่ของโจร โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ต้องหาทั้งห้าคนอ้างว่าถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจทรมานด้วยการทุบตี เตะ ช็อตด้วยไฟฟ้า และปัสสาวะใส่^๗

เป็นหน้าที่ของผมที่จะต้องช่วยเหลือเหยื่อเหล่านี้
นายสมชาย นิละไพจิตรขณะเสวนาที่มูลนิธิสันติชนในกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๗

ในวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๗ ๑๓ วันก่อนหน้าที่นายสมชายจะ “สูญหาย” นายสมชาย นิละไพจิตร ได้ไปร่วมเสวนาในงานของมูลนิธิสันติชนที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีนายวันมูหะมัดนอร์ มะทา รองนายกรัฐมนตรีขณะนั้น มาร่วมงานด้วย ทั้งนี้ ผู้สื่อข่าวรายหนึ่งกล่าวว่า การพูดของนายสมชายเป็น “การพูดที่มีพลัง ขมขื่นและกราดเกรี้ยว”^๘:

“ผมเดินอยู่ที่ศาลเนี่ยตลอดมาเกือบ ๒๐ ปี ศาลก็ดี ทนายก็ดี คนที่ไปในศาลก็ดี มันบอกผมทนายโจรแขก แต่ผมไม่ได้ทำอะไร

.....

“สิ่งที่ผมได้เห็นเนี่ยเราจะเห็นได้ว่าคดีของเราแต่ละคดีไม่ใช่เรื่องง่ายเลย ทืดขึ้นคอ กว่าจะเดินจบแต่ละปี ๕ ปี ๗ ปี ล้อถึงศาลฎีกา ศาลชั้นต้นให้เราติดคุกเต็มๆ ไม่คดีไหนเจ๋งๆ ทั้งนั้นแหละ

.....

กฎอัยการศึกให้อำนาจทหารใหญ่กว่าตำรวจและพลเรือนในการปราบปรามอาชญากรรม มีอำนาจตรวจค้น ตรวจยึดควบคุมได้ทุกอย่าง ตรวจค้นเวลาไหนก็ได้ ไม่ต้องมีหมาย ไม่ต้องมีคำสั่งศาล ทำได้ทั้งหมด นี่คือนิสัยที่ประชาชนเขาปวดร้าว แล้วสามารถที่จะขังได้ตั้ง ๗ วัน แต่สิ่งที่ปรากฏในกฎหมายรัฐธรรมนูญที่เขียนบอกว่าประเทศไทยเนี่ยมาถึงตรงนั้นมาแล้ว ในการตรวจค้น ในการยึด ในการจับกุมต้องมีหมายศาล นอกจากเป็นความผิดซึ่งหน้า ในการตรวจค้นจะต้องตรวจค้นในเวลากลางวัน กลางคืนไม่ได้ เว้นแต่ว่ามันพ่วงเวลากันต่อไปจนจะเสร็จ ในเคสสถานบ้านของเราเนี่ยเข้าไม่ได้ แต่ปรากฏอำนาจของทหารได้หมดเลย แล้วเห็นไหมครับ สั่งรถถังวิ่งกันทั่วเอาไปโชว์เหมือนงานวันเด็ก”

ในการเสวนาวินั้น นายสมชาย นิละไพจิตรได้วิจารณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่ทหารไทยอย่างรุนแรงเรื่องการประตืดที่โหดร้ายและการเลือกปฏิบัติต่อชาวมุสลิมในจังหวัดชายแดนใต้ อีกทั้งยังได้กล่าวถึงข้อร้องเรียนเรื่องการทรมานผู้ต้องหาห้าคนที่เพิ่งได้รับก่อนหน้านี้

ภายหลังจากได้รับข้อร้องเรียนเรื่องการทรมาน นายสมชาย นิละไพจิตร จึงได้ยื่นคำร้องต่อศาลในวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ เพื่อขอให้ปล่อยตัวชายทั้งห้าคนที่ถูกควบคุมตัวไว้ แต่ศาลยกคำร้องดังกล่าวในวันเดียวกัน ต่อมาในวันที่ ๑๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ สำนักงานกฎหมายสมชาย นิละไพจิตร จึงได้ยื่นจดหมายร้องเรียนเกี่ยวกับการกระทำความผิดตามดังกล่าวต่อกระทรวงยุติธรรม กระทรวงมหาดไทย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ นายกรัฐมนตรี และสำนักงานวุฒิสภา

ต่อมา วันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ นายสมชาย นิละไพจิตรไปทำงานตามปกติโดยขับรถยนต์ส่วนตัว ยี่ห้อฮอนด้าซีวิค สีเขียวเข้ม ตอนเย็นวันนั้นเวลา ๒๐.๐๐ น. นายสมชายเดินทางไปโรงแรมชาลีน่าย่านถนนรามคำแหงพร้อมกับผู้ช่วย คือ นายปฐมพงศ์ ลิขิต เพื่อรอนายกิจจา อาลีอิสเฮาะ หนายความอีกคนหนึ่งจากชมรมนักกฎหมายมุสลิม ที่ลือบบี่โรงแรม จนกระทั่งเวลา ๒๐.๑๕ น. นายกิจจา อาลีอิสเฮาะ ได้โทรศัพท์แจ้งนายสมชายว่าไม่สามารถมาร่วมประชุมได้ นายสมชายจึงตัดสินใจไปพักค้างคืนกับเพื่อนแถวถนนรามคำแหง

จากคำให้การของประจักษ์พยานในชั้นศาลทำให้ทราบว่านายสมชาย นิละไพจิตรได้ขับรถยนต์ออกจากซอยรามคำแหง ๖๕ ไปตามถนนรามคำแหงมุ่งหน้าไปทางหมู่บ้านสวนสน จนเวลาประมาณ ๒๐.๓๐ น. รถยนต์ที่ตามหลังรถของนายสมชายมาขับเฉี่ยวบังคับให้ต้องจอดรถที่ด้านหน้าร้านอาหารแม่ลาปลาเผา นายสมชายได้ลงจากรถแล้วพูดคุยกับชายห้าคนที่ออกมาจากรถคันหลัง ก่อนจะมีการผลักดันนายสมชายเข้าไปในรถคันดังกล่าว ในเวลาต่อมาเมื่อผู้พบรถยนต์ของนายสมชายถูกจอดทิ้งไว้ที่ถนนกำแพงเพชรใกล้สถานีขนส่งหมอชิตซึ่งอยู่อีกฝากหนึ่งของกรุงเทพมหานครและห่างจากสถานที่เกิดเหตุหลักพาดักกว่า ๑๐ กิโลเมตร

ขณะเกิดเหตุบังคับให้สูญหายนั้น นายสมชาย นิละไพจิตรแต่งงานและมีภรรยาพร้อมบุตรด้วยกันห้าคน โดยบุตรมีอายุ ๒๓, ๒๒, ๒๐, ๑๘ และ ๑๖ ปีตามลำดับ

กระบวนการพิจารณาคดีอาญา

ระหว่างวันที่ ๘ ถึง ๒๙ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๗ ศาลอาญาได้ออกหมายจับเจ้าหน้าที่ตำรวจห้านายฐานร่วมกันปล้นทรัพย์นายสมชาย นิละไพจิตร และข่มขืนใจโดยใช้กำลังประทุษร้ายให้นายสมชายเข้าไปในรถ (ข้อหาข่มขืนใจผู้อื่นให้กระทำการใดหรือไม่กระทำการใด โดยใช้กำลังประทุษร้าย⁹ และร่วมกันปล้นทรัพย์¹⁰)

หนึ่งในจำเลย คือ พ.ต.ต. เงิน ทองสุข เจ้าหน้าที่ตำรวจสังกัดกองบังคับการปราบปรามและเป็นหนึ่งในชุดสอบสวนคดีปล้นอาวุธเมื่อวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๗ ส่วนจำเลยอีกคนหนึ่ง คือ พ.ต.ท. ชัดชัย เลี่ยมสมวง ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาของ พ.ต.ต. เงิน ทองสุขกับจำเลยอีกคน และเป็นหนึ่งในเจ้าหน้าที่ชุดสอบสวนคดีปล้นอาวุธเช่นกัน

การพิจารณาคดีกับเจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งห้านายเริ่มขึ้นในวันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๘

สรุปพยานหลักฐาน

คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลได้สรุปข้อมูลเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่น่าสืบในการพิจารณาคดีนี้ไว้อย่างครบถ้วนในรายงานฉบับเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๒: *รายงานการพิจารณาคดีอาญาและการสืบสวนกรณีการบังคับให้สูญหายของนายสมชาย นิละไพจิตร (Report on the Criminal Trial and Investigation of the Enforced Disappearance of Somchai Neelapaijit)* หรือรายงานสังเกตการณ์การพิจารณาคดีโดยคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล (ICJ Trial Observation Report)¹¹

ระหว่างการพิจารณาคดี มีการนำสืบพยานบุคคล ๔๓ ปาก เป็นประจักษ์พยานจำนวน ๗ ปาก โดยประจักษ์พยาน ๓ ปาก ได้ให้การว่าเห็น พ.ต.ต. เงิน ทองสุข กำลังผลักดันนายสมชาย นิละไพจิตรเข้าไปในรถ

พยานบุคคลที่ให้การในชั้นศาลยังรวมถึงผู้ต้องหาห้าคนที่นายสมชาย นิละไพจิตรกำลังให้ความช่วยเหลือกรณีที่มีการร้องเรียนว่าถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจทรมานระหว่างการควบคุมตัว ทั้งห้าคนล้วนให้การตรงกันว่า พ.ต.ต. เงิน ทองสุข เป็นหนึ่งในเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทรมานตน และยังให้การต่อด้วยว่าหนึ่งในจำเลยเคยมาเยี่ยมระหว่างพวกเขาถูกควบคุมตัวถึงสองครั้ง ซึ่งชื่อจำเลยคนดังกล่าวปรากฏอยู่ในหนังสือของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจจำนวน ๑๓๓ นายเพื่อสืบสวนสอบสวนคดีปล้นอาวุธและเผาโรงเรียนในจังหวัดชายแดนใต้

นอกจากนี้ ยังมีพยานหลักฐานอื่นๆ ที่ได้มีการนำสืบในชั้นพิจารณาคดี ได้แก่ ผลการตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์ของรถยนต์นายสมชาย นิละไพจิตร การวิเคราะห์รอยนิ้วมือแฝงและตัวอย่างเส้นผม บันทึกข้อมูลการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่และพยานหลักฐานที่ชี้ให้เห็นมูลเหตุจูงใจของจำเลย สำหรับบันทึกข้อมูลการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ของจำเลยทั้งห้าถูกอ้างเพื่อเป็นหลักฐานในการพิสูจน์ให้เห็นความเคลื่อนไหวและการสื่อสารระหว่างจำเลยทั้งห้าคนว่าจำเลยอยู่บริเวณสถานที่เกิดเหตุในเวลาที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในคดีและได้มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันด้วย นอกจากนี้ สิ่งที่น่าสนใจจากหลักฐานข้อมูลการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่คือภายหลังจากการหายตัวไปของนายสมชาย จำเลยทั้งห้ามีการติดต่อกันทางโทรศัพท์เคลื่อนที่ และได้มีการโทรศัพท์ติดต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจบางคนในจังหวัดราชบุรี (พื้นที่ที่มีการมุ่งเป้าในการค้นหาศพนายสมชาย นิละไพจิตรในเวลาต่อมา) รวมทั้งยังมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องถึงการโทรศัพท์ไปยังบุคคลหนึ่งในสำนักนายกรัฐมนตรีจำนวนหนึ่งครั้ง อนึ่ง ปรากฏว่าข้อมูลการใช้โทรศัพท์บางส่วนหลังเหตุหลักพาดักที่ยื่นต่อศาลนั้นได้ถูกแก้ไขขัดฆ่าด้วย

จำเลยทั้งห้าแก้ต่างว่าไม่ได้อยู่ในสถานที่เกิดเหตุลักพาตัวตามเวลาที่กล่าวหา จำเลยทั้งห้ายังคัดค้านการรับฟังบันทึกข้อมูลการใช้โทรศัพท์ เป็นหลักฐานเนื่องจากเป็นความลับส่วนบุคคล อีกทั้งฝ่ายอัยการไม่ได้นำต้นฉบับมาแสดงและหลักฐานขาดความน่าเชื่อถือเพราะสำเนาเอกสารที่ยื่นต่อศาลมีการขีดฆ่าแก้ไขและข้อมูลบางอย่างไม่สอดคล้องกัน ท้ายสุด จำเลยทั้งห้าปฏิเสธว่าไม่ได้ทรมาณลูกความทั้งห้าคนของ นายสมชาย นิละไพจิตรและยังโต้แย้งข้อกล่าวหาเรื่องมูลเหตุจูงใจด้วย

คำพิพากษา

ในวันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๙ ศาลมีคำพิพากษายกฟ้องจำเลยสี่คน แต่พิพากษาว่า พ.ต.ต. เงิน ทองสุขมีความผิดสถานเบาคือบังคับ ช่มชื่นใจผู้อื่นให้กระทำการใดๆและตัดสินลงโทษจำคุก พ.ต.ต. เงิน ทองสุขเป็นเวลาสามปี พ.ต.ต. เงิน ทองสุขได้รับการประกันตัวออกไปด้วยเงินจำนวน ๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท (ประมาณ ๓๕,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐในขณะนั้น) เพื่ออุทธรณ์คดี ศาลให้เหตุผลต่อคำพิพากษา พ.ต.ต. เงิน ทองสุขไว้ดังนี้:

จากคำเบิกความและบันทึกคำให้การของประจักษ์พยานโจทก์ดังกล่าวนั้น ข้อเท็จจริงจึงรับฟังได้ตามทางนำสืบของโจทก์และ โจทก์ร่วมทั้งห้าโดยเฉพาะ[ประจักษ์พยาน] ซึ่งเห็นเหตุการณ์และให้การยืนยันมาโดยตลอดตั้งแต่ครั้งแรกที่เห็นเหตุการณ์ และ จำลักษณะของรถและบุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์ โดยเฉพาะนายสมชาย นิละไพจิตรที่ถูกจับตัว และระบุยืนยันว่าจำเลยที่ ๑ [พ.ต.ต. เงิน ทองสุข] คล้ายกับบุคคลที่จับและดันตัวนายสมชายเข้าไปในรถ โดยเมื่อมีการดูภาพจากวีดิทัศน์การค้นบ้านของจำเลยที่ ๑ แล้วพยานยืนยันใจว่าจำเลยที่ ๑ คล้ายกับบุคคลที่จับและดันตัวนายสมชายเข้าไปในรถอย่างมาก

ซึ่งพยานเองไม่เคยรู้จักและไม่เคยมีสาเหตุเกี่ยวข้องกับจำเลยที่ ๑ มาก่อน และไม่เคยรู้จักกับนายสมชาย นิละไพจิตร กับโจทก์ ร่วมทั้งห้ามาก่อนเช่นกัน จึงไม่มีเหตุผลและความจำเป็นใดที่พยานจะต้องเบิกความเพื่อช่วยเหลือหรือกลั่นแกล้งบุคคลใด ซึ่งการ มาให้ข้อเท็จจริงกับเจ้าพนักงานตำรวจก็เป็นไปตามความสมัครใจของพยาน เพราะหากพยานไม่เห็นเหตุการณ์ และไม่สามารถ จดจำได้ตามที่เบิกความแล้วก็ไม่มีเหตุผลและความจำเป็นใดที่พยานจะต้องแจ้งข้อเท็จจริงดังกล่าวให้เจ้าพนักงานตำรวจทราบ และไม่มีเหตุผลใดที่พยานจะต้องให้การปรักปรำจำเลยที่ ๑ ด้วยเรื่องที่ร้ายแรงเช่นนี้

ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากพยานหลักฐานโจทก์และโจทก์ร่วมทั้งห้าแล้ว ข้อเท็จจริงจึงรับฟังได้โดยยุติและปราศจากข้อสงสัยว่า จำเลยที่ ๑ เป็นหนึ่งในคนร้ายที่ร่วมกันกระทำความผิดโดยจำเลยที่ ๑ เป็นผู้จับและผลักดันตัวนายสมชาย นิละไพจิตรเข้าไปในรถ

ในทางตรงกันข้ามกลับไม่มีการรับฟังบันทึกข้อมูลการใช้โทรศัพท์ซึ่งเป็นหลักฐานที่มีความเป็นไปได้อย่างมากที่จะใช้พิสูจน์ความจริงของคดี ได้ โดยมีการให้เหตุผลว่าขาดความน่าเชื่อถือเพราะมิใช่ต้นฉบับและไม่มีการนำสืบพยานผู้สามารถรับรองความถูกต้องของสำเนาจึงเป็นการ ขัดมาตรา ๒๓๘ ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ที่สำคัญอย่างยิ่ง เมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๙ นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรได้แถลงการณ์ยอมรับว่านายสมชาย นิละไพจิตร เสียชีวิตแล้ว และยังพาดพิงถึงเจ้าหน้าที่รัฐโดยกล่าวว่า:

กรมสอบสวนคดีพิเศษกำลังทำสำนวนเพื่อนำไปสู่คดีและการตั้งข้อหาฆ่าคนตาย ผมทราบว่านายสมชายเสียชีวิตแล้ว มีพยาน หลักฐานแวดล้อมยืนยันได้ว่า.....และมีเจ้าหน้าที่มากกว่าสี่คนที่เกี่ยวข้องกับคดีนี้ ขณะนี้กำลังมีการรวบรวมพยานหลักฐาน แต่ ไม่ใช่เรื่องที่ทำได้ง่ายๆ โดยเฉพาะเมื่อเจ้าหน้าที่รัฐเกี่ยวข้องในคดี คิดว่ากรมสอบสวนคดีพิเศษจะสรุปการสอบสวนได้ประมาณ เดือนกุมภาพันธ์¹²

วันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๙ พ.ต.ต. เงิน ทองสุข ยื่นอุทธรณ์คำพิพากษา ต่อมาวันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๙ อัยการได้ยื่นอุทธรณ์ แทนนางอังคณา นิละไพจิตร จำเลยทั้งห้าคนยื่นอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาของศาลอาญาที่อนุญาตให้นางอังคณา นิละไพจิตรและบุตร ทั้งสี่เป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ

วันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๑ เจ้าหน้าที่ตำรวจรายงานว่า พ.ต.ต. เงิน ทองสุขหายตัวไปในเหตุการณ์โคลนถล่ม จนถึงปัจจุบันยังไม่มี การพบศพ และศาลแพ่งได้ประกาศให้ พ.ต.ต. เงิน ทองสุข เป็นบุคคลสาบสูญ

วันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ หนึ่งในลูกความของนายสมชาย นิละไพจิตรซึ่งเคยเป็นพยานในการพิจารณาคดีได้หายตัวไปจากบ้านใน จังหวัดนราธิวาสขณะอยู่ภายใต้การคุ้มครองพยานโดยกรมสอบสวนคดีพิเศษ¹³

ในรายงานเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลมีความเห็นว่าจำเลยได้รับการพิจารณาตีอย่างเปิดเผย ต่อหน้า และเป็นธรรม โดยในภาพรวมกระบวนการพิจารณาคดีของศาลสอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลพบความผิดปกติอย่างร้ายแรงตลอดกระบวนการสืบสวนสอบสวนทางอาญา รวมทั้งการเตรียมพยานหลักฐานของฝ่ายอัยการ ซึ่งเป็นเหตุให้ครอบครัวของผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาอย่างเหมาะสมตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ

ศาลอุทธรณ์

- (๑) ท้าป็นับจากวันที่นางอังคณา นีละไพจิตรยื่นอุทธรณ์เมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าภรรยา นายสมชาย นีละไพจิตร คือ นางอังคณา นีละไพจิตร รวมทั้งบุตรทั้งสี่ไม่อาจเป็นโจทก์ร่วมในคดีนี้
- (๒) ให้กลับคำพิพากษาที่ลงโทษ พ.ต.ต. เงิน ทองสุก
- (๓) ในส่วนจำเลยที่เหลือสี่คน ยังขาดพยานหลักฐานเพียงพอที่จะเอาผิด

มาตรา ๕ (๒) ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติว่า “ผู้บุกรุกผู้สืบสันดาน สามเณรหรือภริยาเฉพาะแต่ในความผิดอาญา ซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้ [อาจจัดการแทนผู้เสียหายได้]” ดังนั้นศาลเห็นว่านางอังคณา นีละไพจิตร (และบุตร) ไม่อาจจัดการแทนสามีในฐานะโจทก์ร่วมได้เพราะมิได้แสดงให้เห็นว่านายสมชาย นีละไพจิตรเสียชีวิตแล้วหรือไม่สามารถกระทำการเองได้ ศาลยังชี้ต่อไปว่าจำเลยไม่ได้ถูกตั้งข้อหาหรือทำร้ายร่างกายผู้อื่น

ส่วนคำพิพากษา พ.ต.ต. เงิน ทองสุก ศาลเห็นว่าประจักษ์พยานที่ฝ่ายอัยการนำสืบนั้นขาดความน่าเชื่อถือ ประจักษ์พยานที่สำคัญปากหนึ่งมีความไม่แน่ใจจากคำให้การชั้นตำรวจและคำเบิกความชั้นศาลที่จะยืนยันระบุว่า พ.ต.ต. เงิน ทองสุก เป็นคนผลักดันนายสมชาย นีละไพจิตรขึ้นรถยนต์ไป ขณะที่ประจักษ์พยานอีกสองปากที่อยู่ในเหตุการณ์ก็ไม่น่าเชื่อถือเพราะเกิดความไม่แน่ใจที่จะระบุตัว พ.ต.ต. เงิน ทองสุก และเนื่องจากเหตุการณ์เกิดขึ้นเร็วมากประกอบกับแสงไฟในบริเวณที่เกิดการลักพาตัวก็ไม่สว่างพอ ฉะนั้น ศาลเห็นว่า “พยานหลักฐานโจทก์ที่น่าสืบมากรณีเป็นที่สงสัย” ให้ยก “ประโยชน์แห่งความสงสัย” ให้กับ พ.ต.ต. เงิน ทองสุก ตามมาตรา ๒๒๗ ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

สำหรับจำเลยที่เหลือสี่คน ศาลอุทธรณ์เห็นว่า ประการที่หนึ่ง ยังขาดประจักษ์พยานที่เชื่อมโยงจำเลยกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และประการที่สอง บันทึกข้อมูลการใช้โทรศัพท์ซึ่งบ่งบอกว่าจำเลยสี่ในห้าคนอยู่ในที่เกิดเหตุ (และมีการติดต่อกับจำเลยที่ห้าในคราวเดียวกัน) ขาดความน่าเชื่อถือ เพราะในการพิจารณาคดี ฝ่ายอัยการเพียงแต่นำเสนอสำเนาบันทึกการใช้โทรศัพท์ ไม่ใช่ต้นฉบับ อีกทั้งบุคคลที่จัดทำสำเนาไม่ได้ถูกเรียกมานำสืบเพื่อพิสูจน์ว่าเอกสารเหล่านั้นเป็นสำเนาถูกต้องของต้นฉบับ

การอุทธรณ์ต่อศาลฎีกา

ในวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ นางอังคณา นีละไพจิตร ฎีกาคัดค้านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ทั้งในประเด็นสถานะโจทก์ร่วมของครอบครัวและประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงในคดี ซึ่งในประเด็นสถานะโจทก์ร่วม นางอังคณา นีละไพจิตร ฎีกาคัดค้านว่า การไร้ความสามารถหรือการเสียชีวิตของนายสมชาย นีละไพจิตร มีหลักฐานจากข้อเท็จจริงที่รับฟังได้ว่าชายกลุ่มหนึ่งผลักดันนายสมชายให้เข้าไปในรถด้วยความจำยอม นายสมชายไม่ได้กลับบ้านตั้งแต่คืนที่เกิดเหตุการณ์บังคับให้สูญหาย และหลังจากผ่านไปห้าปีศาลแพ่งได้ประกาศให้นายสมชายเป็นบุคคล “สาบสูญ” นอกจากนี้ นายสมชาย นีละไพจิตร ในฐานะผู้เสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญายังมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมและเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เมื่อเป็นที่ชัดเจนว่านายสมชายไม่สามารถกระทำการเอง นางอังคณา นีละไพจิตรและบุตรทั้งสี่จึงควรจัดการแทนนายสมชายในการดำเนินการทางอาญาได้ ดังนั้น จึงอุทธรณ์โต้แย้งว่าคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ที่ไม่ให้นางอังคณา นีละไพจิตรและบุตรกระทำการแทนนายสมชาย นีละไพจิตร ถือเป็นการละเมิดสิทธิของนายสมชายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม

ข้อสังเกตของคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล เรื่องการใช้บันทึกโทรศัพท์ในการพิจารณาคดี:

“แม้ว่าจะเป็นหลักฐานที่มีลักษณะซับซ้อน แต่ปัจจุบันการนำหลักฐานการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่มาใช้ในคดีอาญาเป็นสิ่งปกติในเขตอำนาจศาลที่อื่นๆ และไม่น่าเป็นเรื่องยากที่จะเสาะหาผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณสมบัติเหมาะสมมาให้ปากคำในประเด็นดังกล่าวได้ จะเห็นได้ว่าฝ่ายอัยการกับผู้มีส่วนรับผิดชอบในการสืบสวนสอบสวนขาดประสิทธิภาพในการนำเสนอพยานหลักฐานลักษณะนี้ และไม่ได้เตรียมผู้เชี่ยวชาญและพยานเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ของจำเลยอย่างเหมาะสมเพียงพอ ส่งผลให้ศาลไม่รับฟังหลักฐานดังกล่าวและเป็นเหตุให้จำเลยสี่คนถูกยกฟ้อง”

คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล:

รายงานการพิจารณาคดีอาญาและการสืบสวนกรณีการถูกบังคับให้สูญหายของนายสมชาย นีละไพจิตร เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ หน้า ๒๙

ส่วนเรื่องเกี่ยวกับการยกฟ้องจำเลย นางอังคณา นิละไพจิตรฎีกาคัดค้านว่าเป็นผลมาจากความบกพร่องที่เกิดจากความผิดพลาดทางเทคนิคระหว่างการสอบสวน ทั้งด้านการรวบรวมพยานเอกสาร การจัดการกับบันทึกข้อมูลโทรศัพท์ และการขาดการปรึกษาหารือกับผู้เชี่ยวชาญ ด้วยเหตุเหล่านี้ นางอังคณา นิละไพจิตรจึงร้องขอต่อศาลฎีกาให้ใช้ดุลพินิจตามบทบัญญัติในมาตรา ๒๒๕ และ ๒๐๘ (๑) ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อรับฟังหลักฐานเพิ่มเติม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับบันทึกการใช้โทรศัพท์

ทั้งนี้ ปัจจุบันศาลฎีกายังไม่ได้มีคำพิพากษา

กระบวนการอื่นๆ ทางกฎหมาย

ศาลแพ่ง

วันที่ ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ ห้าปีหลังจากถูกบังคับให้สูญหาย ศาลแพ่งประกาศให้นายสมชาย นิละไพจิตรเป็นบุคคล “สาบสูญ”

ศาลปกครอง

นอกจากกระบวนการทางอาญา นางอังคณา นิละไพจิตรได้ยื่นฟ้องต่อศาลปกครองกล่าวหาสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ไม่ดำเนินการลงโทษทางวินัยต่อจำเลยที่ ๑ รวมทั้งจำเลยคนอื่นๆ แต่ไม่ประสบความสำเร็จทั้งชั้นต้นและชั้นอุทธรณ์

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

กรมสอบสวนคดีพิเศษ (ดีเอสไอ) ได้ดำเนินการสืบสวนข้อกล่าวหาเรื่องการทรمانลูกความทั้งห้าคนของนายสมชาย นิละไพจิตร และส่งคดีต่อไปยังคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ช.) คำร้องระบุชื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ ๑๙ นายและข้อกล่าวหาว่าประพฤติมิชอบในหน้าที่ราชการ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ป.ช. เริ่มการไต่สวนและยกคำร้องในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ เนื่องจากขาดหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ว่ามีการกระทำทรمانเกิดขึ้น

คดีอาญาที่เกี่ยวข้อง: ข้อหาให้การเท็จ

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ เจ้าหน้าที่ตำรวจระดับสูงสองนายแยกกันยื่นฟ้องคดีอาญากับหนึ่งในลูกความห้าคนของนายสมชาย นิละไพจิตร ในข้อหาให้การอันเป็นเท็จกล่าวหาเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อดีเอสไอและป.ช.¹⁴ โดยศาลยกฟ้องในคดีแรก ส่วนอีกคดี ศาลรับฟ้อง และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ศาลอาญาพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดฐานให้การเท็จและตัดสินลงโทษจำคุกเป็นเวลา ๒ ปี¹⁵

การสอบสวนโดยกรมสอบสวนคดีพิเศษ (ดีเอสไอ)

ตั้งแต่วันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ กรมสอบสวนคดีพิเศษ ภายใต้กระทรวงยุติธรรม ได้ดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดีบังคับให้สูญหายของนายสมชาย นิละไพจิตร ทว่า มีข้อมูลความลับหน้าเล็กน้อยมากที่ปรากฏต่อสาธารณะนอกเหนือจากการค้นหาศพไม่กี่ครั้ง ดังรายละเอียดข้างล่าง

ลำดับเหตุการณ์โดยย่อ

วันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๙ นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรให้สัมภาษณ์กับสื่อไทยว่า จากการสืบสวนเบื้องต้นโดยกรมสอบสวนคดีพิเศษพบว่าเจ้าหน้าที่รัฐมากกว่าสี่นายเกี่ยวข้องกับการบังคับนายสมชาย นิละไพจิตรให้สูญหาย และนายสมชาย นิละไพจิตรเสียชีวิตแล้ว¹⁶

วันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ พล.ต.ต. สมบัติ อมรวิวัฒน์ กล่าวกับสื่อไทยว่าดีเอสไอสามารถระบุผู้ต้องสงสัยที่ฆ่าและฆ่านายสมชาย นิละไพจิตรเพิ่มขึ้น แต่ยังคงต้องรวบรวมหลักฐานความเชื่อมโยงของการกระทำผิดทั้งหมดก่อนออกหมายจับในข้อหาฆ่าผู้อื่น¹⁷ นอกจากนี้ ดีเอสไอจะดำเนินการค้นหาในแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี เพื่อหาถังน้ำมันเผาไหม้ที่ดีเอสไอเชื่อว่า (ด้วยเหตุผลบางประการที่ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะ) ถูกใช้ในการทำลายศพนายสมชาย นิละไพจิตร ทั้งนี้ ดีเอสไอและสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ทำการค้นหาศพของนายสมชาย นิละไพจิตรตามพื้นที่ต่างๆ ในจังหวัดราชบุรีเมื่อเดือนมีนาคมและพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๙¹⁸

ในเดือนพฤศจิกายนปีเดียวกัน สำนักงานอัยการสูงสุดกล่าวว่าได้รับหลักฐานจากดีเอสไอแล้วว่านายสมชาย นีละไพจิตร ซึ่งหายตัวไปนั้น “อาจเสียชีวิตแล้ว” และกรณีนี้อาจมีการออกหมายจับข้อหาฆ่าผู้อื่นได้¹⁹ ทว่า สำนักงานอัยการสูงสุดปฏิเสธเรื่องรายงานข่าวการออกหมายจับเจ้าหน้าที่ตำรวจระดับพลเอกและพันเอกบางนาย²⁰ นางอังคณา นีละไพจิตรได้แสดงความกังวลว่าดีเอสไอควรสืบสวนสอบสวนพยานหลักฐานให้ละเอียดถี่ถ้วนกว่านี้ อันรวมถึงบันทึกข้อมูลโทรศัพท์และพยานอื่นๆ ก่อนสรุปว่าจะตั้งข้อหาฆ่าผู้อื่นหรือออกหมายจับใครบ้าง เพราะอาจเกิดความเสียหายที่ศาลจะยกฟ้องด้วยเหตุหลักฐานไม่เพียงพอสำหรับข้อหาฆ่าผู้อื่น²¹

เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๐ นายกรัฐมนตรีสุรยุทธ์ จุลานนท์ได้ให้ความเชื่อมั่นว่ารัฐบาลรักษาการเห็นความสำคัญของการให้หลักประกันความยุติธรรมกับกรณีละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ผ่านมา ซึ่งรวมถึงนายสมชาย นีละไพจิตร ในระหว่างการพบปะนายนิโคลัส ฮาวเวน เลขานุการคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล²²

เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ดีเอสไอรายงานว่ามีหลักฐานบ่งชี้เพียงพอว่านายสมชาย นีละไพจิตรเสียชีวิตแล้ว แต่ยังไม่สามารถระบุได้ว่าศพอยู่ที่ไหน ดีเอสไอยังตั้งรางวัลเงินสด ๕๐๐,๐๐๐ บาท (ประมาณ ๑๕,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐในขณะนั้น) สำหรับผู้ให้เบาะแสที่จะนำไปสู่การพบศพนายสมชาย²³

วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๑ พ.ต.อ. ทวี สอดส่อง ได้รับการแต่งตั้งเป็นอธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษคนใหม่ นางอังคณา นีละไพจิตร คัดค้านการแต่งตั้งดังกล่าวด้วยเหตุผลที่ พ.ต.อ. ทวี สอดส่องเคยเป็นผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งกำลังถูกดำเนินคดีการสูญหายของนายสมชาย นีละไพจิตร²⁴

ในเดือนเดียวกันนั้น กระทรวงยุติธรรมปรับโครงสร้างของดีเอสไอ มีการเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ดีเอสไอที่ให้ความคุ้มครองนางอังคณา นีละไพจิตร จากเจ้าหน้าที่พลเรือนเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากการคัดค้านโดยนางอังคณา นีละไพจิตร องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ทั้งภายในและระหว่างประเทศ ตลอดจนคณะทำงานสหประชาชาติเรื่องการสูญหายโดยถูกบังคับหรือไม่สมัครใจ (UN Working Group on Enforced or Involuntary Disappearances) รัฐบาลไทยได้ให้เจ้าหน้าที่พลเรือนทำหน้าที่ให้ความคุ้มครองนางอังคณาต่อไป²⁵

วันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๒ นายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ สั่งการให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเพิ่มความพยายามในการสืบสวนสอบสวนคดีสำคัญจำนวนมาก รวมทั้งการหายตัวไปของนายสมชาย นีละไพจิตร โดยได้ให้สัมภาษณ์กับหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ว่า “ถ้ายังไม่สามารถคลี่คลายคดีนี้ได้ ก็จะส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของประเทศในด้านความยุติธรรม” หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ยังรายงานถึงการให้สัมภาษณ์ของ พล.ต.อ.ธานี สมบูรณ์ทรัพย์ หัวหน้าชุดสืบสวนของกรมสอบสวนคดีพิเศษว่า “ความสำเร็จในคดีทนายความสิทธิมนุษยชนอย่างทนายสมชายจะช่วยฟื้นฟูความเชื่อมั่นต่อการแก้ปัญหาในจังหวัดชายแดนใต้” ในกรณีนี้มีข้อสังเกตว่า พล.ต.อ. ธานี สมบูรณ์ทรัพย์ เคยเป็นหัวหน้าชุดสืบสวนสอบสวนของดีเอสไอเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๙

วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๒ นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมนำคณะเจ้าหน้าที่รัฐและนางอังคณา นีละไพจิตรไปตรวจสอบเศษซากมนุษย์ (ชิ้นส่วนกระดูก) ซึ่งพบที่จังหวัดราชบุรี ที่ผ่านมาดีเอสไอได้ตรวจค้นบริเวณนี้ถึงสามครั้งแล้ว²⁶ ตามรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ “นายพีระพันธุ์กล่าวว่าไม่ได้คาดหวังอะไรมากนักจากการตรวจค้นครั้งนี้ แต่จะพยายามอย่างเต็มที่ในการคลี่คลายคดีนี้ และกล่าวอีกว่าคดีของทนายสมชายถือเป็นคดีเร่งด่วนที่สุดของกระทรวงยุติธรรมและรัฐบาลไทย”²⁷

หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๒ รายงานการให้สัมภาษณ์ของ พล.ต.อ.ธานี สมบูรณ์ทรัพย์ว่า การคลี่คลายคดีนี้ทำได้ยากลำบาก เนื่องจากมีการทำลายพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องไปแล้ว²⁸

วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๒ หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์รายงานว่าชิ้นส่วนกระดูกที่พบเมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๒ ไม่ใช่ของนายสมชาย นีละไพจิตร รายงานข่าวระบุว่า “มีการส่งชิ้นส่วนกระดูก ๒๐๐ ชิ้นทั้งของมนุษย์และสัตว์ไปตรวจพิสูจน์ที่ห้องทดลองของสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ มีการตรวจพิสูจน์พบว่าตัวอย่างกระดูก ๒๐ ชิ้นเป็นของมนุษย์แต่ไม่ทราบว่าเป็นใคร”²⁹

เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ พ.ต.อ. วีระศักดิ์ มินะกะนิษฐ์ หัวหน้าชุดสืบสวนของกรมสอบสวนคดีพิเศษระบุว่า ความล่าช้าในคดีนายสมชาย นีละไพจิตรเกิดจากการที่ชุดสืบสวนไม่ยกไปยังนายตำรวจระดับสูงที่เกี่ยวข้องกับคดี ซึ่งความล่าช้านี้ยังส่งผลกระทบต่อความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนใต้อีกด้วย พ.ต.อ. ทวี สอดส่อง อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษกล่าวว่า จากการสืบสวนลับ ดีเอสไอพบข้อมูลว่ากลุ่มคนร้ายนำศพนายสมชาย นีละไพจิตรไปเผาบริเวณพื้นที่ทำลายวัตถุระเบิดของทหารและโยนถังที่ใช้เผาพร้อมซากชิ้นส่วนศพลงไปในแม่น้ำแม่กลองใกล้กับสะพานสิริลักษณ์ที่จังหวัดราชบุรี ดีเอสไอได้หารือกับกระทรวงยุติธรรมเพื่อส่งชิ้นส่วนกระดูกที่ยังไม่สามารถระบุตัวไปตรวจพิสูจน์ที่สำนักงานสอบสวนกลางของประเทศสหรัฐอเมริกาและสำนักงานสก๊อตแลนด์ยาร์ดของสหราชอาณาจักร ซึ่งมีวิธีตรวจสอบวิเคราะห์ด้วยเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ากว่า³⁰

วันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๓ อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ นายธาริต เพ็งดิษฐ์ ยืนยันว่าดีเอสไอไม่เคยตั้งคดีนายสมชาย นิละไพจิตร แต่กำลังมุ่งไปที่ “ความพยายามจะเปิดโปงผู้อยู่เบื้องหลัง” และยังคงกล่าวอีกว่าความล้มเหลวในการพบศพนายสมชาย นิละไพจิตร ไม่เป็นอุปสรรคต่อคดี “เพราะเคยมีตัวอย่างคดีที่ฟ้องข้อหาฆ่าผู้อื่น แม้ไม่พบศพเลยก็ตาม”³¹

วันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ ดีเอสไออ้างว่าเอกสารสำนวนการสืบสวนคดีนายสมชาย นิละไพจิตรถูกขโมยไประหว่างที่มีการชุมนุม ประท้วงในกรุงเทพมหานคร³² ต่อมามีการปฏิเสธว่าคำกล่าวอ้างดังกล่าวไม่เป็นความจริง³³

วันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ ดีเอสไอแถลงว่ากำลังพิจารณายุติการสืบสวนสอบสวนคดีการถูกบังคับให้สูญหายของนายสมชาย นิละไพจิตร³⁴

จดหมายเปิดผนึกจากคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลถึงกรมสอบสวนคดีพิเศษและรัฐบาลไทย

เมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๗ คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลส่งจดหมายเปิดผนึกถึงดีเอสไอและรัฐบาลไทย โดยแสดงความกังวลเกี่ยวกับคำแถลงต่างๆ ของดีเอสไอ ในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ พร้อมทั้งยื่นข้อเสนอแนะหลายประการเพื่อให้รัฐบาลไทยจะได้ปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ผูกพันอยู่ อันได้แก่ พันธกรณีภายใต้ ICCPR และ CAT รวมทั้งอนุสัญญาต่อต้านการบังคับบุคคลให้สูญหาย³⁵

ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล

ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลต่อดีเอสไอ มีดังนี้:

- (๑) ดีเอสไอควรดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดีบังคับให้สูญหายของนายสมชาย นิละไพจิตรต่อไปจนกว่าชะตากรรมและที่อยู่ของนายสมชายจะเป็นที่ปรากฏ และจนกว่าผู้กระทำความผิดซึ่งรวมเจ้าหน้าที่รัฐจะถูกนำตัวมาดำเนินคดีลงโทษตามกระบวนการยุติธรรม
- (๒) ดีเอสไอควรขอรับการสนับสนุนด้านทรัพยากรบุคคลและงบประมาณตามที่จำเป็น รวมถึงความช่วยเหลือจากประชาคมโลก เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนได้ดีถ้วนและเป็นกลาง ตลอดจนเสริมจลีน้อย่างรวดเร็ว
- (๓) ดีเอสไอควรทำงานร่วมกับกระทรวงยุติธรรมและคณะรัฐมนตรีเพื่อให้ความมั่นใจว่าผู้ที่กำลังถูกสอบสวนจะไม่สามารถครอบงำความคืบหน้าในการสืบสวนสอบสวนด้วยการกดดันหรือข่มขู่หรือแก้แค้นผู้ร้องทุกข์ พยาน ครอบครัวนายสมชาย นิละไพจิตร หรือทนายความใจทัก รวมทั้งผู้มีส่วนร่วมในการสืบสวนสอบสวนด้วย
- (๔) ดีเอสไอควรแจ้งความคืบหน้าของการสืบสวนสอบสวนเป็นระยะต่อครอบครัวนายสมชาย นิละไพจิตรและสาธารณะ
- (๕) ดีเอสไอควรให้เจ้าหน้าที่พลเรือนทำหน้าที่คุ้มครองนางอังคณา นิละไพจิตรต่อไป และ
- (๖) ดีเอสไอควรดำเนินการด้วยมาตรการทั้งปวงที่จำเป็น รวมถึงให้ความร่วมมือกับสำนักงานอัยการสูงสุด เพื่อรับประกันว่าผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อการบังคับนายสมชาย นิละไพจิตรให้สูญหายจะถูกดำเนินคดีและถูกลงโทษ ไม่ว่าจะพบศพนายสมชายหรือไม่ก็ตาม

คณะกรรมการสหประชาชาติเรื่องการสูญหายโดยถูกบังคับหรือไม่สมัครใจ

คณะกรรมการสหประชาชาติเรื่องการสูญหายโดยถูกบังคับหรือไม่สมัครใจ ซึ่งเป็นหน่วยงานพิเศษที่จัดตั้งขึ้นภายใต้คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ได้พยายามค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับชะตากรรมและที่อยู่ของนายสมชาย นีละไพจิตร มาตลอดตั้งแต่ได้รับแจ้งเรื่องกรณี นายสมชายเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๘ คณะทำงานฯ ได้ประสานงานกับรัฐบาลไทย คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลและองค์กรพัฒนาเอกชนอื่นๆ รวมถึงครอบครัวนายสมชาย อีกทั้งที่ผ่านมายังได้อ้างอิงกรณีบังคับให้สูญหายนายสมชายในรายงานหลายฉบับที่จัดทำขึ้น³⁶

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๗ ผู้แทนคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลประจำสหประชาชาติในกรุงเจนีวาได้เป็นตัวแทนนางอังคณา นีละไพจิตร ประชุมร่วมกับคณะกรรมการสหประชาชาติเรื่องการสูญหายโดยถูกบังคับหรือไม่สมัครใจ

เมื่อเสร็จสิ้นการประชุม ผู้แทนคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลประจำสหประชาชาติในกรุงเจนีวา กล่าวว่า:

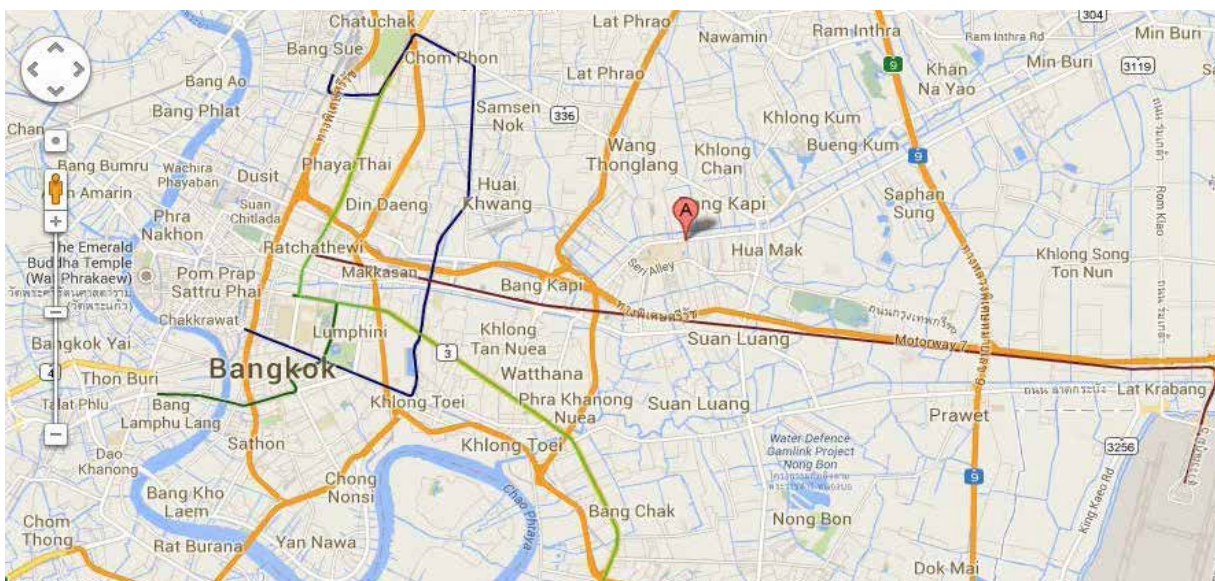
“คณะกรรมการสหประชาชาติเรื่องการสูญหายโดยถูกบังคับหรือไม่สมัครใจได้แสดงความมุ่งมั่นตั้งใจจริงกับการบังคับให้สูญหายของนายสมชาย นีละไพจิตร นับจากวันที่ได้รับเรื่องเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๘...คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลชื่นชมในความพยายามอย่างต่อเนื่องของคณะทำงานฯ ที่ผลักดันให้รัฐบาลไทยสืบสวนสอบสวนคดีนี้ด้วยความถูกต้อง ดำเนินคดีลงโทษผู้กระทำความผิด และให้ความคุ้มครองบุคคลผู้ยังคงเสี่ยงกับการถูกข่มขู่หรือแก้แค้นอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการแสวงหาความยุติธรรม”³⁷

ชะตากรรมของนายสมชาย นีละไพจิตร

มีพยานหลักฐานแวดล้อมหนักแน่นว่านายสมชาย นีละไพจิตรได้เสียชีวิต และถูกฆ่าโดยการกระทำหรือละเว้นการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ ทั้งนี้ ครอบครัวและมิตรสหายเชื่อว่านายสมชาย นีละไพจิตรถูกฆาตกรรม และสิ่งที่ต้องการ คือ การหาความจริง การนำผู้กระทำความผิด และมีส่วนเกี่ยวข้องมาลงโทษ รวมถึงการเยียวยาชดเชยอย่างเหมาะสม

นอกจากการให้สัมภาษณ์กับสื่อไทยของนายรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรเมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๙ ซึ่งยอมรับว่านายสมชาย นีละไพจิตรเสียชีวิตแล้ว³⁸ ยังมีหน่วยงานรัฐและข้าราชการระดับสูงมากมายที่ยืนยันการเสียชีวิตของนายสมชายอย่างเป็นทางการเช่นกัน ย้อนไปตั้งแต่ช่วงแรกหลังนายสมชายหายตัวไป ประมาณวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ รองนายกรัฐมนตรี พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ ได้ตอบกระทู้ในสภาผู้แทนราษฎรว่า “ผมมีข้อมูลว่า นายสมชายได้พูดคุยกับใครก่อนเสียชีวิต....”³⁹

วันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๙ นายรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรกล่าวกับสื่อไทยว่า “.....เราได้ทราบที่เสียชีวิตแล้วจากพยานหลักฐานแวดล้อม”⁴⁰ ต่อมาในวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ กรมสอบสวนคดีพิเศษรายงานว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะบ่งชี้ว่านายสมชาย นีละไพจิตรเสียชีวิตแล้ว แต่ยังไม่สามารถระบุตัวศพอยู่ที่ไหน⁴¹ ก่อนหน้านั้นในวันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๙ สำนักงานอัยการสูงสุดก็ได้แถลงว่ามีหลักฐานเกี่ยวกับการเสียชีวิตของนายสมชาย⁴²

สถานที่ซึ่งมีผู้พบเห็นนายสมชาย นีละไพจิตรเป็นครั้งสุดท้าย บนถนนรามคำแหง เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร

ประเด็นกฎหมายที่สำคัญ

คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ทำให้เห็นถึงประเด็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องสองประเด็นใหญ่ๆ ได้แก่:

- (๑) สถานะของสมาชิกในครอบครัวในฐานะผู้เสียหายจากการบังคับให้สูญหายในระบบยุติธรรมของไทย และ
- (๒) มีความจำเป็นหรือไม่ที่จะต้องพบศพหรือซากชิ้นส่วนของบุคคลผู้ “สูญหาย” ก่อนการตั้งข้อหาฆ่าผู้อื่น

สถานะการเป็นผู้เสียหายจากการบังคับให้สูญหายในระบบยุติธรรมของไทย

หลักกฎหมายระหว่างประเทศถือว่าสมาชิกในครอบครัวของผู้เสียหายจากการบังคับให้สูญหายเป็นผู้เสียหายเช่นกัน และหลักนี้ควรได้รับการยอมรับในระบบยุติธรรมของไทยด้วย

หน่วยงานเจ้าหน้าที่รัฐจะต้องให้หลักประกันว่าครอบครัวผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาชดเชยอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ สิทธิในการเยียวยาได้รับการประกันไว้ตามมาตรา ๒ ของ ICCPR และมาตรา ๑๓ กับ ๑๔ ของ CAT และยังมีอยู่ในมาตรา ๘ และ ๒๔ ของอนุสัญญาต่อต้านการบังคับบุคคลให้สูญหาย และมาตรา ๙ ของปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการถูกบังคับให้สูญหาย อนึ่ง หากผู้ “สูญหาย” มีบุตรในขณะที่ถูกบังคับให้สูญหายไป สิทธิของบุตรก็ได้รับการประกันโดยอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กด้วย⁴³

ผู้ดำเนินการสืบสวนสอบสวน ซึ่งรวมดีเอสไอ มีหน้าที่แจ้งความคืบหน้าของการสืบสวนสอบสวนกับสมาชิกครอบครัวผู้เสียหายทราบเป็นระยะ เพราะเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของสิทธิในการได้รับการเยียวยาชดเชยของผู้เสียหาย

สิทธิดังกล่าวปรากฏอยู่ในมาตรฐานระหว่างประเทศหลายฉบับ รวมทั้งมาตรา ๒๔ ของอนุสัญญาต่อต้านการบังคับบุคคลให้สูญหายซึ่งกำหนดพันธกรณีของเจ้าหน้าที่รัฐในการชี้แจงความจริงให้ครอบครัวทราบเกี่ยวกับพฤติการณ์ของการบังคับให้สูญหาย ความคืบหน้าและผลการสืบสวนสอบสวน เช่นเดียวกับชะตากรรมของบุคคลผู้ “สูญหาย”⁴⁴

ดังนั้น รัฐบาลไทยจะต้องแก้ไขกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับอนุสัญญาต่อต้านการบังคับบุคคลให้สูญหาย โดยแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายต่างๆ ที่อาจเป็นอุปสรรคต่อครอบครัวผู้เสียหายจากการบังคับให้สูญหายในการดำเนินการทางอาญาแทนผู้ “สูญหาย” ยกตัวอย่างเช่น มาตรา ๕ ของประมวลวิธีพิจารณาคriminal ความอาญาที่กำหนดให้สมาชิกครอบครัวต้องพิสูจน์ว่าผู้เสียหายเสียชีวิตหรือไม่สามารถกระทำการเองได้ก่อนที่จะสามารถจัดการแทนผู้เสียหายได้

กรณีไม่พบศพ

ข้อเท็จจริงที่ว่าเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการสืบสวนสอบสวนไม่พบศพบุคคลผู้ “สูญหาย” ไม่ควรเป็นอุปสรรคในการนำผู้กระทำความผิดกรณีบังคับให้สูญหายมาดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมและลงโทษด้วยสัดส่วนที่เหมาะสมกับความร้ายแรงอย่างยิ่งของความผิดลักษณะนี้

ตามแนวหลักกฎหมายระหว่างประเทศ เคยมีกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยในคดีฆาตกรรมแม้จะไม่พบศพหรือชิ้นส่วนมนุษย์เลยก็ตาม อันที่จริงแล้ว คดีฆาตกรรมนั้นสามารถดำเนินการสอบสวนได้โดยอาศัยพยานหลักฐานแวดล้อมเพียงอย่างเดียว トラบเท่าที่การพิสูจน์องค์ประกอบของการฆาตกรรมเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด นั่นคือ

- (๑) เสียชีวิตแล้ว
- (๒) จำเลยเป็นผู้ทำให้เกิดการเสียชีวิตนั้น และ
- (๓) จำเลยมีเจตนาร้ายอยู่ก่อนแล้ว (*mens rea*) เช่น เจตนาฆ่า

ในกรณีบังคับให้สูญหาย รัฐภาคีและศาลที่มีเขตอำนาจย่อมมีพันธกรณีที่จะสืบสวนสอบสวนอย่างจริงจังและดำเนินคดีทางอาญากับผู้กระทำผิด

ด้วยเหตุนี้ หากมีพยานหลักฐานแวดล้อมอันน่าเชื่อถือว่าการเสียชีวิตเกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ ก็จะต้องดำเนินคดีฆาตกรรมกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้ถึงที่สุด

การเยียวยาชดเชย

รัฐบาลไทยจะต้องให้การเยียวยาอย่างมีประสิทธิภาพแก่นางอังคณา นีละไพจิตรและครอบครัว

สืบเนื่องจากมติคณะรัฐมนตรีเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ซึ่งอนุมัติความช่วยเหลือและฟื้นฟูแก่ผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ รัฐบาลไทยได้ให้ความช่วยเหลือด้านการเงินรวมถึงค่าใช้จ่ายรายเดือนเพื่อการศึกษาแก่บุตรทั้งห้าคนของนายสมชาย นีละไพจิตร อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการชดเชยด้วยตัวเงิน รัฐบาลไม่เคยมีการยอมรับผิดหรือแสดงความรับผิดชอบต่อการบังคับให้สูญหายนายสมชาย

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ รัฐบาลไทยได้จ่ายค่าตอบแทนความเสียหายจำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท (ประมาณ ๓,๓๐๐ ดอลลาร์สหรัฐในขณะนั้น) แก่นางอังคณา นีละไพจิตร โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของค่าชดเชยการสูญหายที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ความขัดแย้งในภาคใต้ แต่นางอังคณา นีละไพจิตรปฏิเสธที่จะรับเงินดังกล่าวและขอให้จ่ายเงินจำนวนนี้ไปช่วยเหลือประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้แทน⁴⁵

วันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๒ นางอังคณา นีละไพจิตรยื่นคำร้องต่อกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม เพื่อขอค่าตอบแทนและค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ในตอนแรก เจ้าหน้าที่ปฏิเสธคำร้องด้วยเหตุผลว่ายังไม่เป็นที่ปรากฏว่านายสมชาย นีละไพจิตรได้รับความเสียหายหรือเสียชีวิต และคำขอรับค่าตอบแทนความเสียหายจะต้องยื่นภายในเวลาหนึ่งปี ต่อมาวันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาซึ่งมีรองปลัดกระทรวงเป็นประธานได้บททวนกรณีนี้อีกครั้งหนึ่งจากข้อเท็จจริงและความเห็นด้านกฎหมายเกี่ยวกับคดี ในที่สุด คณะกรรมการฯ ได้อนุมัติค่าตอบแทนความเสียหายแก่นางอังคณา นีละไพจิตรด้วยเหตุของคดีฆาตกรรม แต่ไม่จ่ายค่าทดแทนในการดำเนินคดีและค่าจัดงานศพเนื่องจากไม่มีการพบศพนายสมชาย⁴⁶

วันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ ภายหลังจากที่ศาลแพ่งประกาศให้นายสมชาย นีละไพจิตรเป็นบุคคล “สาบสูญ” นางอังคณา นีละไพจิตรได้รับค่าชดเชยเป็นเงินจำนวน ๘๐,๐๐๐ บาท (ประมาณ ๒,๖๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ) ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔⁴⁷

ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๕ ภายใต้อำนาจของรัฐบาลในการชดเชยแก่ผู้ไม่ได้กระทำความผิดที่ตกเป็นผู้เสียหายในจังหวัดชายแดนภาคใต้ คณะกรรมการนโยบายและอำนวยการการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้จ่ายค่าชดเชยการสูญหายของนายสมชาย นีละไพจิตรเป็นเงินจำนวน ๗,๕๐๐,๐๐๐ บาท (ประมาณ ๒๕๐,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ) แก่นางอังคณา นีละไพจิตร เหตุผลในการจ่ายค่าชดเชย คือ นายสมชาย นีละไพจิตรถูกประกาศให้เป็นบุคคล “สาบสูญ” และเป็นที่ยอมรับว่าการหายตัวไปของเขามีเจ้าหน้าที่รัฐบางคนเกี่ยวข้องด้วย อีกทั้งยังมีความเชื่อมโยงกับสถานการณ์ความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่ง คือ นางอังคณา นีละไพจิตรได้ยืนยันว่าจะไม่รับเงินชดเชยดังกล่าวหากจะถูกตัดสินสิทธิในการดำเนินคดีอาญา ซึ่งรัฐบาลไทยก็ได้ยินยอมตามที่นางอังคณายืนยัน⁴⁸

กระนั้นก็ตาม เงินชดเชยเหล่านี้ยังไม่ใช่การเยียวยาและไม่อาจถือเป็นการเยียวยาการละเมิดสิทธิมนุษยชนตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ เพราะขาดความเกี่ยวข้องกับการยอมรับว่ามีกรณีละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือการกระทำความผิดโดยรัฐ

“ดิฉันไม่สนใจว่าทำไมคุณสมชายจึงถูกทำให้หายไป แต่ดิฉันมักตั้งคำถามกับตัวเองว่าทำไมสังคมจึงปล่อยให้มีการบังคับบุคคลสูญหาย โดยไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นเรื่องผิดปกติกี่สังคมต้องรับผิดชอบ หลัง ๑ ปีของการหายไปของคุณสมชาย ดิฉันจึงเริ่มตั้งคำถามกับหลายๆว่าเราจะทำอะไรต่อไป เรามีทางเลือกที่จะอยู่เฉยๆ โดยมีหลายฝ่ายพยายามเยียวยาด้วยการให้ความช่วยเหลือ หรือลุกขึ้นเพื่อทวงถามความยุติธรรมซึ่งไม่ทราบว่าจะต้องเผชิญกับอะไรบ้างในวันข้างหน้า และสุดท้ายก็ไม่ทราบว่า จะยังมีความยุติธรรมหลงเหลือให้กับคนเล็กๆ อย่างเราหรือไม่ เราอาจต้องสูญเสียญาติมิตรหรือเพื่อนฝูงที่ไม่อาจทนกับการถูกข่มขู่คุกคามได้ แต่ที่สุดท้ายทุกคนในครอบครัวก็เห็นพ้องกันว่า เราจะต้องไม่ยอมให้พ่อต้องถูกทำให้หายไปโดยเราไม่ได้ทำอะไรเลย”

อังคณา นีละไพจิตร: บันทึกนอกบรรทัด...๔ ปีที่หายไป เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ หน้า ๒๐-๒๑

กฎหมายระหว่างประเทศกำหนดว่ารัฐจะต้องให้การเยียวยาอย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่ล่าช้า และการชดเชยอย่างเต็มที่แก่บุคคลผู้กล่าวอ้างว่าถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน⁴⁹ การเยียวยาจะต้องเป็นที่เปิดเผยเพื่อที่ว่าทุกคนจะสามารถได้รับประโยชน์โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ
อนึ่ง ในการเยียวยาอย่างมีประสิทธิภาพนั้น เจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการสืบสวนสอบสวนและสรุปคดีจะต้องมีความอิสระและเป็นกลาง ไม่ว่าในกรณีใดๆ การเยียวยาจะต้องปฏิบัติได้จริง มีประสิทธิภาพและไม่ใช่เป็นเพียงนามธรรม:

- (๑) การเยียวยาจะต้องมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และเข้าถึงได้
- (๒) จะต้องเป็นการเยียวยาโดยหน่วยงานที่เป็นอิสระ
- (๓) ผู้เสียหายควรได้หารือที่ปรึกษากฎหมายและได้รับความช่วยเหลือด้านกฎหมายในกรณีที่น่าจะเป็น
- (๔) การเยียวยาจะต้องนำไปสู่การบรรเทาทุกข์ ซึ่งรวมถึงการชดเชยและตอบแทนความเสียหาย
- (๕) สิทธิที่จะได้รับการสืบสวนสอบสวนโดยพลัน มีประสิทธิภาพและเป็นกลางถือเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิในการได้รับการเยียวยา
- (๖) หน่วยงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต้องจัดให้มีการเยียวยาอย่างรวดเร็วและจริงจัง
- (๗) กรณีมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง จะต้องมีการเยียวยาโดยฝ่ายตุลาการ
- (๘) การเยียวยาชดเชยจะต้องไม่จำกัดอยู่เฉพาะในรูปแบบเงิน แต่ยังรวมการทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิม การทำให้พอใจ การให้หลักประกันว่าจะไม่เกิดซ้ำอีก การฟื้นฟู และการชดเชยความเสียหาย⁵⁰

เหนือสิ่งอื่นใด นางอังคณา นิละไพจิตรและครอบครัวมีสิทธิที่จะรู้ความจริง ซึ่งเป็นสิทธิของผู้เสียหายและครอบครัวในการได้รับข้อมูลและคำชี้แจงเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง การปฏิเสธสิทธิดังกล่าวไม่เพียงแต่เป็นการปฏิเสธสิทธิในการได้รับการเยียวยา การสืบสวนสอบสวนและการชดเชยเท่านั้น แต่ยังเป็นการประดักประเดิดที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมและย่ำยีศักดิ์ศรีเช่นกัน เนื่องจากการสร้างความทุกข์ทรมานซ้ำเติมผู้เสียหายและครอบครัวยิ่งขึ้นไปอีก⁵¹

มาตรา ๑๘ ของอนุสัญญาต่อต้านการบังคับบุคคลให้สูญหายกำหนดให้รัฐจะต้อง “รับประกันว่าอย่างน้อยที่สุดบุคคลที่มีส่วนได้เสียอันชอบธรรมใน...ข้อมูล [เกี่ยวกับการบังคับให้สูญหาย] เช่น ญาติของผู้ถูกลิดรอนเสรีภาพ ตัวแทนหรือทนายความ เข้าถึงข้อมูลดังต่อไปนี้: เจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่งให้มีการลิดรอนเสรีภาพ; วัน เวลาและสถานที่ที่บุคคลนั้นถูกลิดรอนเสรีภาพและถูกพาไปยังสถานที่ลิดรอนเสรีภาพ; เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการบังคับบัญชาการลิดรอนเสรีภาพ; ที่อยู่ของบุคคลผู้ถูกลิดรอนเสรีภาพซึ่งรวมถึงจุดหมายปลายทางและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในกรณีที่มีการเคลื่อนย้ายบุคคลนั้น; วัน เวลาและสถานที่ปล่อยตัว; ข้อมูลด้านสุขภาพของผู้ถูกลิดรอนเสรีภาพ; และพฤติการณ์และสาเหตุของการเสียชีวิตรวมทั้งสถานที่ของศพหรือร่องรอยที่เหลืออยู่ ในกรณีที่มีการเสียชีวิตระหว่างถูกลิดรอนเสรีภาพ”

ข้อเสนอแนะ

คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลมีความมุ่งหวังที่จะผลักดันให้รัฐบาลไทยดำเนินการสืบสวนสอบสวนกรณีบังคับสูญหายนายสมชาย นิละไพจิตร ให้มีความคืบหน้า โดยสอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศของไทย จึงมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้:

- (๑) รัฐบาลไทยควรให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาต่อต้านการบังคับบุคคลให้สูญหาย
- (๒) รัฐบาลไทยควรบัญญัติกฎหมายภายในประเทศให้การบังคับบุคคลให้สูญหายเป็นความผิดทางอาญาเป็นการเฉพาะ พร้อมทั้งมีบทลงโทษซึ่งคำนึงถึงความร้ายแรงอย่างยิ่งของอาชญากรรมเช่นนี้
- (๓) รัฐบาลไทยควรปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับอนุสัญญาต่อต้านการบังคับบุคคลให้สูญหายและพันธกรณีของรัฐภายใต้ ICCPR และ CAT ซึ่งรวมถึงการเยียวยาชดเชยอย่างมีประสิทธิภาพ
- (๔) รัฐบาลไทยควรให้การเยียวยาอย่างมีประสิทธิภาพและการชดเชยอย่างเต็มที่แก่นางอังคณา นิละไพจิตรและครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งโดยการให้ข้อมูลและความกระจ่างในข้อเท็จจริงซึ่งนำไปสู่การบังคับให้สูญหาย ตลอดจนรวมถึงความก้าวหน้าและผลการสืบสวนของกรมสอบสวนคดีพิเศษ และ
- (๕) รัฐบาลไทยควรให้ความสำคัญกับข้อเสนอแนะของคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลต่อกรมสอบสวนคดีพิเศษว่าด้วยเรื่องการสืบสวนสอบสวน ดังที่ระบุในจดหมายเปิดผนึกลงวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๗

- ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๔ นางอังคณา นิละไพจิตรส่งจดหมายถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเพื่อติดตามความก้าวหน้าในการสืบสวนสอบสวนคดีบังคับให้สูญหายของนายสมชาย นิละไพจิตร อีกทั้งระบุข้อวิตกกังวลหลายประการ
- ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ นางอังคณา นิละไพจิตรส่งจดหมายเปิดผนึกถึงนายกรัฐมนตรียิ่งลักษณ์ ชินวัตรเพื่อเรียกร้องให้เห็นปัญหาวัฒนธรรมการปล่อยคนผิดให้ลอยนวลในประเทศไทย เนื่องในโอกาสครบรอบเก้าปีแห่งการถูกบังคับให้สูญหายของนายสมชาย นิละไพจิตร
- ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๖ นางอังคณา นิละไพจิตรส่งจดหมายถึงนายกรัฐมนตรียิ่งลักษณ์ ชินวัตรเกี่ยวกับเรื่องการสืบสวนสอบสวนคดีทนายสมชาย นิละไพจิตร
- ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ นางอังคณา นิละไพจิตรส่งจดหมายถึงรักษาการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม พร้อมสำเนาไปยัง ๑. ประธานคณะทำงานสหประชาชาติเรื่องการสูญหายโดยถูกบังคับหรือไม่สมัครใจ (WGGEID) ๒. ข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ในเรื่องเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนคดีโดยดีเอสไอและแถลงการณ์ของดีเอสไอที่ว่าสำนวนคดีหายไป รวมทั้งที่ว่าดีเอสไอกำลังพิจารณายุติการสืบสวนสอบสวนคดีนี้

แม้ว่านางอังคณา นิละไพจิตรได้พยายามหลายครั้งหลายคราที่จะค้นหาความจริงว่าเกิดอะไรขึ้นกับนายสมชายผู้เป็นสามี แต่ทางการก็ยังคงไม่อาจให้คำชี้แจงอันเป็นที่น่าพอใจได้ ยกตัวอย่างเช่น เมื่อไม่นานมานี้ในวันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๗ กระทรวงยุติธรรมได้ส่งจดหมายถึงนางอังคณา นิละไพจิตรโดยแจ้งเพียงว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้รับหนังสือขอความเป็นธรรมของนางอังคณา (หนังสือฉบับลงวันที่ ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๖) เป็นที่เรียบร้อยแล้วในเรื่องเกี่ยวกับการ “สูญหาย” ของสำนวนคดี และการขอทราบข้อมูลความคืบหน้าของการสอบสวนคดี และได้ส่งเรื่องดังกล่าวต่อไปยังกรมสอบสวนคดีพิเศษเพื่อดำเนินการต่อไป

(เชิงอรรถ)

- 1 รัฐบาลไทย สิทธิการตอบในการแลกเปลี่ยนหรือกับประธานคณะทำงานเรื่องการสูญหายโดยถูกบังคับหรือไม่สมัครใจ (Royal Thai Government, Right of Reply in the Interactive Dialogue with the Chairperson of the Working Group on Enforced or Involuntary Disappearances) ซานติอาโก คอร์คูเรา (Santiago Corcuera) เอกสารองค์การสหประชาชาติที่ A/HRC/7/2 (2008) วรรค ๒ – ๓
- 2 รายงานของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ: เอาชนะความรุนแรงด้วยพลังสมานฉันท์ แนวโน้มปรากฏการณ์ความรุนแรงในอนาคต วันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ หน้า ๔๕ – ๔๖
- 3 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ข้อคิดเห็นทั่วไปที่ ๓๑ ลักษณะพันธกรณีทางกฎหมายทั่วไปสำหรับรัฐภาคีของกติกาสากล (Nature of the General Legal Obligation on State Parties to the Covenant) เอกสารองค์การสหประชาชาติที่ CCPR/C//21/Rev.1/Add.13 (2004) วรรค ๑๕, ๑๖ และ ๑๘
- 4 การลงนาม คือ วิธีรับรองความถูกต้องและแสดงความตั้งใจของรัฐที่ลงนามในการดำเนินกระบวนการรับรองสนธิสัญญาต่อไปการลงนามทำให้รัฐที่ลงนามสามารถเดินทางหน้าเพื่อการให้สัตยาบัน สนองรับหรือให้ความเห็นชอบ อีกทั้งยังสร้างพันธกรณีในการละเว้นโดยสุจริตการกระทำใดๆ ซึ่งจะขัดขวางหรือทำให้ความมุ่งประสงค์ของสนธิสัญญาเสื่อมเสียไปส่วนการให้สัตยาบันคือการกระทำในทางกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งรัฐหนึ่งแสดงความยินยอมเพื่อผูกพันตามสนธิสัญญาฉบับหนึ่งหากคู่สัญญาได้แสดงเจตนาที่จะให้ความยินยอมด้วยการกระทำเดียวกันแล้ว กระบวนการให้สัตยาบันจะกำหนดกรอบเวลาที่จำเป็นสำหรับรัฐในการขอความอนุมัติจากผู้มีอำนาจภายในรัฐนั้นและการตรากฎหมายที่จำเป็นเพื่อให้สนธิสัญญามีผลบังคับภายในรัฐ
- 5 ปฏิญญาว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการถูกบังคับให้สูญหาย (Declaration on the Protection of All Persons from Enforced Disappearance) เอกสารองค์การสหประชาชาติที่ A/RES/47/133 (1992)
- 6 ปัจจุบัน คือ มูลนิธิศูนย์ทนายความมุสลิม (Muslim Attorney Centre Foundation – MAC) ซึ่งตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ โดยทนายความมุสลิมที่ต้องการให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายแก่ประชาชนผู้ไม่สามารถจ้างที่ปรึกษาทนาย และผู้ที่ได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมจากรัฐ รวมทั้งผู้ที่ตกเป็นผู้ต้องหาในคดีความมั่นคง
- 7 กรมสอบสวนคดีพิเศษได้ดำเนินการสืบสวนสอบสวนข้อกล่าวหาเรื่องการทรمانลูกความทั้งห้าคนของนายสมชาย นีละไพจิตร และส่งคดีต่อไปยังคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ช.) ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ คณะกรรมการฯ ยกคำร้องเนื่องจากหลักฐานไม่เพียงพอที่จะพิสูจน์ว่ามีการทรمانเกิดขึ้นจริง ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ เจ้าหน้าที่ตำรวจระดับสูงสองนายแยกกันยื่นฟ้องกลับทางอาญากับหนึ่งในลูกความห้าคนนั้นด้วยข้อกล่าวหาว่าให้การอันเป็นเท็จเกี่ยวกับตนต่อกรมสอบสวนคดีพิเศษและป.ช. แม้คดีแรกจะถูกยก แต่คดีที่สองชนะ โดยในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ศาลอาญาพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดฐานให้การอันเป็นเท็จ และลงโทษจำคุกจำเลยเป็นเวลา ๒ ปี
- 8 กวี จงกิจถาวร: The Politics of Disappearance – Thai-style เดอะ เนชั่น วันที่ ๒๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๗
- 9 มาตรา ๓๐๙ ของประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. ๒๕๕๑ (๒๐๐๘): “ผู้ใดข่มขืนใจผู้อื่นให้กระทำการใด ไม่กระทำการใด หรือจำยอมต่อสิ่งใด โดยทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียงหรือทรัพย์สินของผู้ถูกข่มขืนใจนั้นเองหรือของผู้อื่น หรือโดยใช้กำลังประทุษร้ายจนผู้ถูกข่มขืนใจต้องกระทำการนั้น ไม่กระทำการนั้นหรือจำยอมต่อสิ่งนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”
- 10 มาตรา ๓๔๐ ของประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. ๒๕๕๑ (๒๐๐๘): “ผู้ใดข่มขืนใจผู้อื่นโดยร่วมกันกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่สามคนขึ้นไป ผู้นั้นกระทำความผิดฐานปล้นทรัพย์ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีถึงสิบห้าปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสามหมื่นบาท”
- 11 <http://www.icj.org/thailand-a-report-on-the-criminal-trial-and-investigation-of-the-enforced-disappearances-of-the-thai-human-rights-lawyer-somchai-neelapaichit/>
- 12 สถานีโทรทัศน์ช่อง ๓ ข่าวภาคค่ำ (ภาษาไทย) วันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๙ ถูกอ้างถึงในรายงานขององค์กรฮิวแมนไรท์ วอทช์ (Human Rights Watch): “It Was Like My Son No Longer Existed” Enforced Disappearances in Thailand’s Southern Border Provinces เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ หน้า ๕๘ – ๕๙

- 13 คณะทำงานยุติธรรมเพื่อสันติภาพ: รายงานครบรอบหกปีของการถูกบังคับให้สูญหายของนายสมชาย นิละไพจิตร: ความล้มเหลวของกระบวนการยุติธรรมไทยในการค้นหาความจริง การเยียวยาและการป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ หน้า ๑๕
- 14 มูลนิธิสานวัฒนธรรม (Cross Cultural Foundation) ใบแจ้งข่าว: ตำรวจใหญ่อดีตผู้ถูกกล่าวหาซ่อมผู้ต้องหาฟ้องกลับเหยื่อถูกซ้อมทรมานเกี่ยวเนื่องคดีปล้นปืนในปี ๒๕๔๗ และอุ้มหายสมชาย วันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๔
- 15 มูลนิธิสานวัฒนธรรม (Cross Cultural Foundation) ใบแจ้งข่าว: ศาลพิพากษาลงโทษจำคุก 2 ปี เหยื่อถูกซ้อมทรมานกรณีปล้นปืน ในคดีเจ้าหน้าที่ตำรวจฟ้องกลับข้อหาแจ้งความเท็จต่อดีเอสไอและปปช. วันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๔
- 16 นายกรัฐมนตรียอมรับเป็นครั้งแรกว่านายสมชาย นิละไพจิตรเสียชีวิตแล้วหลังจากที่กรมสอบสวนคดีพิเศษพบหลักฐานบางประการ สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์ วันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๙ (ภาษาไทย) สถานีโทรทัศน์ช่อง ๓ ข่าวภาคค่ำ (ภาษาไทย) วันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๙ ถูกอ้างถึงในรายงานขององค์กรฮิวแมนไรท์ วอทช์ (Human Rights Watch): “It Was Like My Son No Longer Existed” Enforced Disappearances in Thailand’s Southern Border Provinces เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ หน้า ๕๘ – ๕๙
- 17 DSI ฟันธง! นายสมชายถูกฆ่าเผาตัดถึงทั้งลำน้ำแม่กลอง หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ วันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ (ภาษาไทย) [HTTP://WWW.MANAGER.CO.TH/CRIME/VIEWNEWS.ASPX?NewsID=9490000038811](http://www.manager.co.th/CRIME/VIEWNEWS.ASPX?NewsID=9490000038811)
- 18 DSI ฟันธง! นายสมชายถูกฆ่าเผาตัดถึงทั้งลำน้ำแม่กลอง หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ วันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ (ภาษาไทย) [http://www.manager.co.th/CRIME/VIEWNEWS.aspx?NewsID=9490000038811,DSI ยังค้นหาหลักฐานนายสมชายหายตัวไป สำนักข่าวไทย วันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ \(ภาษาไทย\), ผลตรวจ DNA กระดูกสามชั้นยังไม่ใช่ของนายสมชาย ประชาไท วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๙ \(ภาษาไทย\): <http://www.prachatai.com/journal/2006/11/10651>](http://www.manager.co.th/CRIME/VIEWNEWS.aspx?NewsID=9490000038811,DSI%20ยัง%20ค้นหา%20หลักฐาน%20นาย%20สมชาย%20หาย%20ตัว%20ไป%20สำ%20นัก%20ข่าว%20ไทย%20วันที่%20๒๓%20มี%20นา%20คม%20พ.ศ.%20๒๕๔๙%20(ภาษาไทย),%20ผล%20ตรวจ%20DNA%20กระ%20ดู%20ก%20สาม%20ชั้น%20ยัง%20ไม่%20ใช่%20ของ%20นาย%20สมชาย%20ประ%20ชา%20ไท%20วันที่%20๒๒%20พฤ%20ศ%20จ%20ิก%20า%20ย%20น%20พ.ศ.%20๒๕๔๙%20(ภาษาไทย):%20http://www.prachatai.com/journal/2006/11/10651)
- 19 Warrants soon in the Somchai ‘murder’ case, เดอะ เนชั่น วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๙: http://www.nationmultimedia.com/2006/11/04/headlines/headlines_30018061.php
- 20 Arrests of top police discounted, เดอะ เนชั่น วันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๙: http://www.nationmultimedia.com/2006/11/05/national/national_30018102.php
- 21 “อัญคณา” เสนอ “ดีเอสไอ” ชะลอออกหมายจับผู้ต้องหาอุ้มสมชาย ประชาไท วันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๙(ภาษาไทย): <http://prachatai.com/journal/2006/11/10384>
- 22 <http://www.icj.org/thailand-icj-marks-the-three-year-anniversary-of-the-disappearance-of-prominentmuslim-lawyer/>
- 23 DSI offers B500,000 reward for Somchai info บางกอกโพสต์ วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๐
- 24 รายงานสังเกตการณ์การพิจารณาคดีโดยคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล (ICJ Trial Observation Report) หน้า ๑๑: <http://www.icj.org/thailand-a-report-on-the-criminal-trial-and-investigation-of-the-enforceddisappearance-of-the-thai-human-rights-lawyer-somchai-neelapaichit/>
- 25 รายงานสังเกตการณ์การพิจารณาคดีโดยคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล (ICJ Trial Observation Report) ภาคผนวก I:<http://www.icj.org/thailand-a-report-on-the-criminal-trial-and-investigation-of-the-enforceddisappearance-of-the-thai-human-rights-lawyer-somchai-neelapaichit/>
- 26 ดูเหมือนจะมีเหตุผลหลักสองประการที่ทำให้เน้นการค้นหาในพื้นที่ดังกล่าว ประการแรก เอกสารบันทึกข้อมูลการใช้โทรศัพท์ของหนึ่งในจำเลยแสดงให้เห็นว่าเขาได้โทรศัพท์ไปที่ตำรวจภูธรภาค ๗ ที่จังหวัดราชบุรีในคืนที่นายสมชายหายตัวไป และประการที่สอง ข่าวกรองลับยืนยันว่าพื้นที่นี้มักถูกใช้เป็นที่สำหรับทิ้งซากศพที่ถูกสังหารด้วยวิธีการนอกระบบ
- 27 Bones may be Somchai’s หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๒
- 28 Bones may be Somchai’s หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๒

- 29 Missing Lawyer, Bones aren't Somchai's หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๒
- 30 ขงส่งกระดุกเข้าแล็ป-FBI-สรุปนายสมชาย กรุงเทพธุรกิจ วันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ (ภาษาไทย): <http://www.bangkokbiznews.com/home/detail/politics/politics/20090312/23606/ขงส่งกระดุกเข้าแล็ป-FBI-สรุปนายสมชาย.html>
- 31 DSI aims for masterminds in the Somchai Neelaphajit case เดอะ เนชั่น วันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๓:<http://www.nationmultimedia.com/home/2010/09/23/politics/DSI-aims-for-masterminds-in-the-Somchai-Neelaphajit-30138606.html>
- 32 คำให้สัมภาษณ์กับสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสของ พล.ต.อ. นรินทร์ อุดลยศักดิ์ ผู้อำนวยการสำนักคดีอาญาพิเศษ ๑ กรมสอบสวนคดีพิเศษ วันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ (ภาษาไทย): <https://www.youtube.com/watch?v=q4m1V2x5RTU>
- 33 คำให้สัมภาษณ์ของนางสุวรรณา สุวรรณจูทะ รองปลัดกระทรวงยุติธรรม ตามรายงานข่าวในหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ วันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๖: <http://www.bangkokpost.com/news/security/385747/justice-ministry-denies-report-somchai-files-wereremoved>
- 34 คำให้สัมภาษณ์กับสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสของ พล.ต.อ. นรินทร์ อุดลยศักดิ์ ผู้อำนวยการสำนักคดีอาญาพิเศษ ๑ กรมสอบสวนคดีพิเศษ วันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ (ภาษาไทย): <https://www.youtube.com/watch?v=w1k6WQkvNF8>
- 35 <http://www.icj.org/thailand-dont-drop-investigation-into-somchais-disappearance/>
- 36 คณะทำงานเรื่องการสูญหายโดยถูกบังคับ รายงานของคณะทำงานสหประชาชาติเรื่องการสูญหายโดยถูกบังคับหรือไม่สมัครใจเอกสารองค์การสหประชาชาติที่ E/CN.4/2006/56 (2005)วรรค ๕๒๖-๕๒๙; คณะทำงานเรื่องการสูญหายโดยถูกบังคับ รายงานของคณะทำงานสหประชาชาติเรื่องการสูญหายโดยถูกบังคับหรือไม่สมัครใจเอกสารองค์การสหประชาชาติที่ A/HRC/4/41 (2006)วรรค ๔๑๙ - ๔๒๑; คณะทำงานเรื่องการสูญหายโดยถูกบังคับ รายงานของคณะทำงานสหประชาชาติเรื่องการสูญหายโดยถูกบังคับหรือไม่สมัครใจเอกสารองค์การสหประชาชาติที่ A/HRC/10/9 (2008)วรรค ๓๙๕ - ๔๐๐; คณะทำงานเรื่องการสูญหายโดยถูกบังคับ รายงานของคณะทำงานสหประชาชาติเรื่องการสูญหายโดยถูกบังคับหรือไม่สมัครใจเอกสารองค์การสหประชาชาติที่ A/HRC/16/48 (2010)วรรค ๔๘๔ - ๔๘๕; คณะทำงานเรื่องการสูญหายโดยถูกบังคับ รายงานของคณะทำงานสหประชาชาติเรื่องการสูญหายโดยถูกบังคับหรือไม่สมัครใจเอกสารองค์การสหประชาชาติที่ A/HRC/19/58/Rev.1 (2011)วรรค ๕๗๙ - ๕๘๐
- 37 <http://www.icj.org/thailand-dont-drop-investigation-into-somchais-disappearance/>
- 38 นายกรัฐมนตรียอมรับเป็นครั้งแรกว่านายสมชาย นิละไพจิตรเสียชีวิตแล้วภายหลังจากที่กรมสอบสวนคดีพิเศษพบหลักฐานบางประการสำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์ วันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๙ (ภาษาไทย) สถานีโทรทัศน์ช่อง ๓ ขาวภาคค่ำ (ภาษาไทย) วันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๙ ถูกอ้างอิงในรายงานขององค์การฮิวแมนไรท์ วอทช์ (Human Rights Watch): “It Was Like My Son No Longer Existed” *Enforced Disappearances in Thailand’s Southern Border Provinces* เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ หน้า ๕๘ - ๕๙
- 39 รายงานของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ: *เอาชนะความรุนแรงด้วยพลังสมานฉันท์ แนวโน้มปรากฏการณ์ความรุนแรงในอนาคต(Overcoming Violence through the Power of Reconciliation)* วันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ (ฉบับแปลอย่างไม่เป็นทางการ) หน้า ๔๕
- 40 รายงานของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ: *เอาชนะความรุนแรงด้วยพลังสมานฉันท์ แนวโน้มปรากฏการณ์ความรุนแรงในอนาคต(Overcoming Violence through the Power of Reconciliation)* วันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ (ฉบับแปลอย่างไม่เป็นทางการ) หน้า ๔๕
- 41 DSI offers B500,000 reward for Somchai info หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๐
- 42 กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา สำนักประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชนและแรงงาน (US Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights and Labor) *Country Reports on Human Rights Practices 2006, Thailand* วันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๐: http://www.nationmultimedia.com/2006/11/04/headlines/headlines_30018061.php

- 43 ภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก หากเด็กคนหนึ่งถูกแยกจากบิดาหรือมารดาอันเป็นผลจากการบังคับให้สูญหาย รัฐจะต้องเปิดเผยที่อยู่ของผู้ “สูญหาย” รัฐต้องรับผิดชอบในกรณีที่มีการละเมิดอนุสัญญาฯ เกิดขึ้นจากการถูกแยกจากกันโดยมิชอบด้วยกฎหมาย และเด็กมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอย่างเหมาะสมสำหรับการถูกละเมิดเช่นนั้น มาตรา ๙ และ ๙(๔); อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC) เอกสารองค์การสหประชาชาติที่ 44/25 (1989), ข้อคิดเห็นทั่วไปที่ ๕ (2003), มาตรการทั่วไปในการปฏิบัติตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเอกสารองค์การสหประชาชาติที่ CRC/GC/2003/5 (2003)วรรค ๒๔
- 44 ขอบเขตของพันธกรณีเกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาชดเชยถูกกำหนดไว้ในหลักการขั้นพื้นฐานขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิในการได้รับการเยียวยาชดเชยของผู้เสียหายจากการละเมิดกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศอย่างร้ายแรงและการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศอย่างร้ายแรง (UN Basic Principles on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law) ซึ่งหลักการนี้ได้รับการรับรองอย่างเอกฉันท์โดยทุกรัฐในที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ; หลักการขั้นพื้นฐานและแนวปฏิบัติว่าด้วยสิทธิในการได้รับการเยียวยาชดเชยของผู้เสียหายจากการละเมิดกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศอย่างร้ายแรงและการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศอย่างร้ายแรง (Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law)เอกสารองค์การสหประชาชาติที่ 60/147 (2005)
- 45 Wife of deceased lawyer Somchai Neelapaijit will not accept a 100,000-baht state compensation สำนักข่าวแห่งชาติ วันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ <http://202.47.224.92/en/news.php?id=254908080006>
- 46 คณะทำงานยุติธรรมเพื่อสันติภาพ: รายงานครบรอบหกปีของการถูกบังคับให้สูญหายของนายสมชาย นิละไพจิตร: ความล้มเหลวของกระบวนการยุติธรรมไทยในการค้นหาความจริง การเยียวยาและการป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ หน้า ๑๖
- 47 กระทรวงยุติธรรมจ่ายค่าชดเชยแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ข้าราชการ เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ (ภาษาไทย):<http://www.thaigov.go.th/th/news-ministry/2012-08-15-09-43-15/item/40175-.html>
- 48 คณะกรรมการนโยบายและอำนวยการการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ บันทึกการประชุมที่ ๖/๒๕๕๕ วันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕
- 49 คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลสิทธิในการได้รับการเยียวยาและชดเชยจากกรณีละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง: คู่มือสำหรับผู้ปฏิบัติงาน พ.ศ. ๒๕๕๙ (*The Right to a Remedy and to Reparation for Gross Human Rights Violations: a practitioners' guide*, 2006); หลักการขั้นพื้นฐานขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิในการได้รับการเยียวยาชดเชยของผู้เสียหายจากการละเมิดกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศอย่างร้ายแรงและการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศอย่างร้ายแรง (UN Basic Principles on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law) เอกสารองค์การสหประชาชาติที่ 60/147 (2005)
- 50 มาตรา ๑๙ – ๒๓ ของหลักการขั้นพื้นฐานขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิในการได้รับการเยียวยาชดเชยของผู้เสียหายจากการละเมิดกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศอย่างร้ายแรงและการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศอย่างร้ายแรง เอกสารองค์การสหประชาชาติที่ 60/147 (2005)
- 51 มาตรา ๘ ของหลักการขั้นพื้นฐานขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิในการได้รับการเยียวยาชดเชยของผู้เสียหายจากการละเมิดกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศอย่างร้ายแรงและการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศอย่างร้ายแรงเอกสารองค์การสหประชาชาติที่ 60/147 (2005)

รายชื่อสมาชิกคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล

เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๕๗ (สำหรับรายชื่อล่าสุด สามารถหาได้ที่ www.icj.org/commission)

ประธาน:

Prof. Sir Nigel Rodley, United Kingdom

รองประธาน

Justice John Dowd, Australia

Justice Michèle Rivet, Canada

กรรมการบริหาร:

Prof. Carlos Ayala, Venezuela

Justice Azhar Cachalia, South Africa

Prof. Robert Goldman, United States

Prof. Jenny E. Goldschmidt, Netherlands

Ms Imrana Jalal, Fiji

Ms Karinna Moskalkenko, Russia

Prof. Mónica Pinto, Argentina

สมาชิกท่านอื่นๆ ของคณะกรรมการ:

Mr Muhannad Al-Hasani, Syria

Dr. Catarina de Albuquerque, Portugal

Mr Abdelaziz Benzakour, Morocco

Justice Ian Binnie, Canada

Sir Nicolas Bratza, UK

Justice Moses Chingengo, Zimbabwe

Prof. Andrew Clapham, UK

Justice Radmila Dacic, Serbia

Justice Unity Dow, Botswana

Justice Elisabeth Evatt, Australia

Mr Roberto Garretón, Chile

Prof. Michelo Hansungule, Zambia

Ms Sara Hossain, Bangladesh

Ms Gulnora Ishankanova, Uzbekistan

Mr. Shawan Jabarin, Palestine

Ms Hina Jilani, Pakistan

Justice Kalthoum Kennou, Tunisia

Prof. David Kretzmer, Israel

Prof. César Landa, Peru

Justice Ketil Lund, Norway

Justice Qinisile Mabuza, Swaziland

Justice José Antonio Martín Pallín, Spain

Justice Charles Mkandawire, Malawi

Mr Kathurima M'Inoti, Kenya

Justice Sanji Monageng, Botswana

Justice Tamara Morschakova, Russia

Prof. Vitit Muntarbhorn, Thailand

Justice Egbert Myjer, Netherlands

Dr Jarna Petman, Finland

Prof. Victor Rodriguez Rescia, Costa Rica

Mr Belisario dos Santos Junior, Brazil

Prof. Marco Sassoli, Italy-Switzerland

Prof. Olivier de Schutter, Belgium

Mr Raji Sourani, Palestine

Justice Philippe Texier, France

Justice Stefan Trechsel, Switzerland

Prof. Rodrigo Uprimny Yepes, Colombia

**International
Commission
of Jurists**

10/1 Soi Ari 2,
Phahonyothin Road,
Samsennai, Phayatha
Bangkok 10400,
Thailand,

Tel: 662 619 8477,
662 619 8478

Fax: 662 619 8479